

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Jiří Skoupý

**Republikánská zahraniční politika a
teroristické útoky z 11. září**

Bakalářská práce

Praha 2008

Autor práce: **Jiří Skoupý**

Vedoucí práce: **PhDr. Francis D. Raška, PhD.**

Oponent práce: **Mgr. Petr Anděl**

Datum obhajoby: **16. června 2008**

Hodnocení: **výborně (udělena pochvala děkana)**

Bibliografický záznam

SKOUPÝ, Jiří. *Republikánská zahraniční politika a teroristické útoky z 11. září*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2008. 57 s. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Francis D. Raška, PhD.

Anotace

Bakalářská práce „Republikánská zahraniční politika a teroristické útoky z 11. září 2001“ se zabývá změnami, ke kterým došlo v americké zahraniční politice v důsledku teroristických útoků v New Yorku a Washingtonu. Administrativa prezidenta Bushe mladšího se do září 2001 držela svých předvolebních slibů vést umírněnou zahraniční politiku, která bude založena především na sledování amerických národních zájmů. Tento přístup odrážel odklon od zahraniční politiky prezidenta Clintona, která se podle konzervativní kritiky vyznačovala přílišným idealismem, vyjádřeným například v humanitárních intervencích v Bosně a Kosovu. Po 11. září ovšem Spojené státy zahájily válku proti teroru a v jejím rámci vojenské operace v Afghánistánu a Iráku. Spolu s tím se pustily do ambiciózních projektů podpory demokracie po celém světě, což ostře kontrastuje s původními plány konzervativní administrativy. Tato práce analyzuje republikánskou vnitrostranickou debatu a snaží se navrhnout vysvětlení, proč došlo k právě výše popsaným změnám.

Annotation

The bachelor thesis “Republican Foreign Policy and the 9/11 Attacks” focuses on changes that the American foreign policy underwent as a consequence of the terrorist attacks on New York City and Washington, D.C. The administration of President Bush Jr. was determined to keep its campaign promises of moderate foreign policy based on pursuing national interests. This approach reflected an effort to differ from President Clinton’s foreign policy, which was, according to conservative critique, too idealistic, as exemplified e.g. by the humanitarian interventions in Bosnia and Kosovo. In the aftermath of 9/11, however, the United States declared war on terrorism and launched military operations in Afghanistan and Iraq. Along with these, it embarked on ambitious projects of democracy promotion around the world, which sharply contrasts with the original plans of the conservative administration. This thesis analyses the Republican

intraparty debate on foreign policy and aims to suggest an explanation for the change of direction of American foreign policy after 9/11.

Klíčová slova

USA, zahraniční politika, národní bezpečnost, terorismus, 11. září 2001, Republikánská strana, George W. Bush, neokonzervativci

Keywords

USA, foreign policy, national security, terrorism, 9/11, Republican Party, George W. Bush, neoconservatives

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem

V Praze dne 20.5.2008

Jiří Skoupý

Obsah

1. ÚVOD	7
1.1 CHARAKTERISTIKA TÉMATU A ZÁKLADNÍ TEZE	7
1.2 ZHODNOCENÍ ODBORNÉ LITERATURY.....	8
2. IDEOVÝ RÁMEC AMERICKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY	11
2.1 VNITROPOLITICKÝ KONTEXT AMERICKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY	11
2.2 ZÁKLADNÍ AMERICKÉ ZAHRANIČNĚPOLITICKÉ ORIENTACE	12
3. KONZERVATIVNÍ NÁZOROVÉ FRAKCE	14
3.1 TRADICIONALISMUS.....	15
3.2 LIBERTARIANISMUS	16
3.3 PALEOKONZERVATISMUS.....	17
3.4 NEOKONZERVATISMUS	17
3.5 OSTATNÍ KONZERVATIVNÍ NÁZOROVÉ FRAKCE.....	19
4. REPUBLIKÁNSKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA 1994 – 2000	20
4.1 AMERICKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA V KONTEXTU KONCE STUDENÉ VÁLKY.....	20
4.2 VOLBY DO KONGRESU 1994 A REPUBLIKÁNSKÁ VNITROSTRANICKÁ DISKUSE	22
4.3 REPUBLIKÁNI A HLAVNÍ PRINCIPY CLINTONOVY ZAHRANIČNÍ POLITIKY	24
4.3.1 <i>Legalismus</i>	24
4.3.2 <i>Internacionalismus</i>	25
4.3.3 <i>Humanitární intervence</i>	27
4.4 NEOKONZERVATIVCI V DEVADESÁTÝCH LETECH.....	28
5. REPUBLIKÁNSKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA 2000 – 2001	30
5.1 VOLEBNÍ KAMPAŇ 2000.....	30
5.2 SLOŽENÍ REPUBLIKÁNSKÉHO ZAHRANIČNĚPOLITICKÉHO TÝMU	33
5.3 PRVNÍCH OSM MĚSÍCŮ PRVNÍ BUSHOVY ADMINISTRATIVY	35
6. REPUBLIKÁNSKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA 2001-2003	38
6.1 TERORISTICKÉ ÚTOKY Z 11. ZÁŘÍ 2001	38
6.2 NÁRODNÍ BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE USA 2002.....	39
6.3 VÁLKA V IRÁKU A REPUBLIKÁNSKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA.....	43
6.4 PŘÍČINY NEOKONZERVATIVNÍHO ÚSPĚCHU	46
7. ZÁVĚR	48
SUMMARY	50
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	52
LITERATURA	52
PRAMENY	56

1. Úvod

1.1 Charakteristika tématu a základní teze

Dne 11. září 2001 došlo k teroristickým útokům na Světové obchodní centrum v New Yorku a na Pentagon ve Washingtonu. Jejich následkem zahájily Spojené státy válku proti terorismu, v jejímž rámci provedly invaze do Afghánistánu a Iráku, které vyústily ve svržení režimu Talibanu, respektive Saddáma Husajna. Cíle těchto misí ovšem nebyly omezeny pouze na posílení obrany USA před terorismem. Po odstranění nepřátelských režimů se obě země měly transformovat v demokratické společnosti, které měly posloužit jako modely pro celý region - americká zahraniční politika po teroristických útocích rozhodně nepostrádala velké ambice.

Ambiciózní plány prezidenta George W. Bushe a jeho první administrativy ostře kontrastovaly s jeho přístupem k zahraničněpolitickým problémům v období před 11. zářím. Bush ve své předvolební kampani sliboval pečlivě zvážit jakékoli výrazné zapojení Spojených států ve světě a naopak kritizoval svého předchůdce, Billa Clintona, který z podpory demokracie v zahraničí učinil jeden z pilířů své zahraniční politiky. Ani konkrétní kroky Bushovy administrativy v prvních osmi měsících jeho vlády nenaznačovaly, že by USA aspirovaly na podobné projekty. Proto někteří autoři v souvislosti se změnami v americké zahraniční politice, ke kterým došlo v reakci na zářijové útoky, mluví o tzv. „Bushově revoluci“.

Téma této práce je omezeno na Republikánskou stranu, protože výše popsanou revoluci v zahraniční politice je třeba připsat konzervativním aktérům na americké politické scéně. Důležitým faktem je, že neexistuje dominantní republikánská představa o zahraniční politice, neboť uvnitř konzervativního hnutí je možné identifikovat několik názorových skupin, proto se tato práce zaměřuje na analýzu vnitrostranické diskuze. Časově je práce vymezena lety 1994, kdy republikáni ovládli Kongres a získali tak možnost lépe ovlivňovat americkou zahraniční politiku, a 2003, kdy byla zahájena válka v Iráku, která slouží jako dobrý příklad nového kurzu americké zahraniční politiky.

Práce si klade za cíl analyzovat změny v republikánské zahraniční politice vyvolané teroristickými útoky a navrhnout možné vysvětlení, proč k nim došlo a jaké faktory měly vliv na jejich konečnou podobu. Přihlédneme-li k faktu, že podoba zahraniční politiky po 11. září odráží četné neokonzervativní argumenty, lze jako řešení nabídnout hypotézu, že teroristické útoky umožnily skupině neokonzervativců získat

disproporční vliv na proces utváření americké zahraniční politiky. V tom případě je namísto položit si otázku, proč z celého konzervativního hnutí to byli právě neokonzervativci, komu se nejvíce podařilo prosadit svoji vizi zahraniční politiky.

Struktura této práce je následující: v první části jsou představeny základní teoretické přístupy k americké zahraniční politice a nejvýznamnější konzervativní názorové školy s důrazem na jejich zahraničněpolitické programy. Není předmětem této práce podrobně zkoumat jednotlivé faktory přispívající ke konečné podobě zahraniční politiky, nicméně pro pochopení jejího vývoje a utváření je třeba vyznat se v základních ideových rozměrech a kontextu, v nichž je utvářena. Druhá část sleduje chronologicky republikánskou vnitrostranickou debatu o zahraniční politice a je rozdělena do tří období. V prvním období republikáni ovládají Kongres a z této pozice především reagují na Clintonův způsob vedení zahraniční politiky. Zvláštní pozornost je věnována neokonzervativcům a jejich omezeným možnostem ovlivnit americké politické dění v devadesátých letech minulého století. Druhý úsek zahrnuje předvolební kampaň v roce 2000 i prvních osm měsíců Bushovy vlády až do teroristických útoků. Zároveň je zde pozornost věnována složení Bushova zahraničněpolitického týmu v jeho první administrativě a pozici neokonzervativců v jeho rámci. Nakonec se práce věnuje období po 11. září, všímá si především Národní bezpečnostní strategie z roku 2002, která dobře odráží posun v principech vedení americké zahraniční politiky, a zkoumá vnitrostranickou debatu ve vztahu k válce v Iráku.

1.2 Zhodnocení odborné literatury

Americké zahraniční politika je tématem obsáhle zpracovaným v odborné literatuře. Konec studené války a americká role ve světě i teroristické útoky z 11. září a americká odpověď na ně se staly námětem celé řady publikací, proto nebyl velký problém najít dostatek podkladů pro tuto práci. Situaci usnadňuje i to, že mnohé zdroje jsou produktem činnosti think-tanků, které mají zájem učinit své výstupy dostupné pro co nejširší veřejnost. Mnohem závažnějším úskalím bylo z dostupných titulů vybrat ty nejvhodnější a nejvíce relevantní. Tato komplikace odráží fakt, že v odborné literatuře je velká pozornost věnována neokonzervativcům, a to na úkor ostatních konzervativních názorových směrů, zřejmě proto, že se neokonzervativci objevili jako relativně nový fenomén, který na začátku tisíciletí nabyl značného významu.

Tato práce se opírá o několik hlavních publikací. Teoretická část věnující se ideovému rámci americké zahraniční politiky vychází zejména z knihy „After the End“,¹ která se zabývá americkou zahraniční politikou po skončení studené války. Pro ideologický rozbor konzervativních názorových frakcí byl hlavní oporou sborník Irvina Stelzera „Neoconservatism“², ve kterém jsou obsaženy příspěvky významných politických představitelů i komentátorů. Nejvíce užitečnou se ukázala stať Adama Wolfsona,³ která se soustředí na vztah neokonzervativců k ostatním konzervativním názorovým skupinám.

Přínosným dílem na téma Bushovy revoluce v americké zahraniční politice je kniha „America Alone“ od Stevena Halpera a Jonathana Clarka.⁴ Autoři v ní přicházejí s kritikou zevnitř konzervativního tábora, velký důraz kladou zejména na rozptýlení mýtu, že neokonzervativci jsou následovníky Reaganových konzervativců, ke kterým se oba autoři řadí. Analýzu z opačné části politického spektra nabízí kniha „America Unbound“⁵ od autorů Ivo Daaldera a Jamese Lindsaye, kteří působili v administrativě prezidenta Clintona. Jejich kniha popisuje vývoj zahraničněpolitických názorů Bushe mladšího a vydání knihy, ze kterého čerpal autor této práce, v závěrečném hodnocení na Bushovu vládu nahlíží optikou neúspěchu v Iráku a absencí zbraní hromadného ničení na jeho území. Bushovu revoluci se do historického kontextu snaží zasadit Walter Russel Mead v díle „Power, Terror, War and Peace“.⁶ Ve své knize argumentuje, že americká zahraniční politika se vyznačuje určitou kontinuitou s opakujícími se základními prvky. Bush se podle něj snaží s těmito prvky pracovat, aby reagoval na jím vnímané současné i budoucí hrozby.

Významnými zdroji pro tuto práci byly též články z odborných časopisů, z nichž velkou část je možné chápat jako programová prohlášení různých názorových frakcí. Takovou funkci plnily i příspěvky Condoleezy Rice⁷ a Roberta Zoellicka⁸ do

---

¹ SCOTT, James A. (ed): *After the End: Making U.S. Foreign Policy in the Post-Cold War World*, Duke University Press (Durham, NC, 1998).

² STELZER, Irwin (ed.): *Neoconservatism*, Atlantic (London, 2004).

³ WOLFSON, Adam: *Conservatives and Neoconservatives*. In: STELZER, Irwin (ed.): *Neoconservatism*, Atlantic (London, 2004).

⁴ HALPER, Steven and CLARKE, Jonathan: *America Alone: The Neo-Conservatives and the Global Order*, Cambridge University Press (Cambridge 2004).

⁵ DAALDER, Ivo H. a LINDSAY, James M.: *America Unbound: The Bush Revolution in Foreign Policy*, Hoboken (John Wiley & Sons, 2005).

⁶ MEAD, Walter Russel: *Power, Terror, Peace and War: America's Grand Strategy in a World at Risk*, Knopf Publishing Group (New York, 2004).

⁷ RICE, Condoleezza: *Promoting the National Interest*, Foreign Affairs, Vol.79, No.1 (January/February 2000), s. 45-62.

Foreign Affairs během předvolební kampaně v roce 2000, které shrnovaly vztah republikánů ke Clintonově zahraniční politice a nastiňovaly kontury budoucí zahraniční politiky Bushe mladšího.

Mezi základní neokonzervativní texty využité pro účely této práce patří statě Charlese Krauthammera, zejména „The Unipolar Moment“⁹ a jeho verze revidovaná po 11. září, „The Unipolar Moment Revisited“,¹⁰ které navrhuji vhodnou zahraniční politiku USA po skončení studené války a identifikují hlavní problémy, kterým Spojené státy budou muset v budoucnu čelit. Podobné ambice a obsah má i kniha Joshuy Muravchika „The Imperative of American Leadership“ vydaná neokonzervativním think-tankem The American Enterprise Institute.¹¹ Více teoreticky laděné neokonzervativní manifesty představují statě Normana Podhoretze „Neoconservatism: A Eulogy“¹² a „The Neoconservative Persuasion“ od Irvinga Kristola.¹³

Tématem Bushovy národní bezpečnostní strategie se zabývají autoři z různých částí politického názorového spektra. Konzervativní analýzu lze nalézt ve speciálním vydání časopisu National Interest věnovaném americké bezpečnostní strategii „One Year On“.¹⁴ Hodnocení z opačných názorových pozic přináší např. středo-levý think-tank Brookings Institution a jeho Policy Brief #109, který se NSS 2002 detailně zabývá.¹⁵

---

⁸ ZOELLICK, Robert B.: *A Republican Foreign Policy*, Foreign Affairs, Vol.79, No.1 (January/February 2000), s. 63-78.

⁹ KRAUTHAMMER, Charles: *The Unipolar Moment*, Foreign Affairs, Vol.70, Issue 1, s. 23-33.

¹⁰ KRAUTHAMMER, Charles: *The Unipolar Moment Revisited*, National Interest, Issue 70 (Winter 2002/2003), s. 5-17.

¹¹ MURAVCHIK, Joshua: *The Imperative of American Leadership: A Challenge to Neo-Isolationism*, American Enterprise Institute (Washington, DC, 1996).

¹² PODHORETZ, Norman: *Neoconservatism: A Eulogy*, Commentary, Vol.101, Issue 3 (Mar 1996), s. 19-27.

¹³ KRISTOL, Irving: *The Neoconservative Persuasion: What It Was and What It Is*, Weekly Standard, Vol.8, Issue 47 (August 25, 2003), s. 23-25.

¹⁴ TUCKER, Robert W. et al.: *One Year On: Power, Purpose and Strategy in American Foreign Policy*, National Interest, Issue 69 (Fall 2002), s. 5-34.

¹⁵ DAALDER, Ivo H., LINDSAY, James M. and STEINBERG, James B.: *The Bush National Security Strategy: An Evaluation*, The Brookings Institution Policy Brief #109, http://www.brookings.edu/papers/2002/10defense_daalder.aspx [cit. 30.1.2008].

2. Ideový rámec americké zahraniční politiky

2.1 Vnitropolitický kontext americké zahraniční politiky

Zahraniční politika Spojených států amerických je odrazem nastavení amerického politického prostředí a na její utváření má vliv celá řada aktérů a institucí. Jak uvádí James M. Scott a A. Lane Crothers, kontext, ve kterém vzniká americká zahraniční politika, vychází z demokratického liberalismu, což je koncept, jakým je americký politický systém definován.¹⁶ Tato definice odráží fakt, že Spojené státy jsou liberální společností, která klade důraz především na svobodu jednotlivce, ochranu soukromého vlastnictví, omezenou vládní moc a nadřazenost právního řádu. V ekonomické rovině přívlastek liberální označuje kapitalistický systém založený na volném trhu, svobodě podnikání a, opět, soukromém vlastnictví.¹⁷

Na utváření kontextu americké zahraniční politiky mají vliv ještě další koncepty významné pro americkou společnost. Idea rovnostářství přináší do procesu tvorby zahraniční politiky snahu o stejné příležitosti pro každého. Americká pluralitní tradice zase znamená, že jsou akceptována rozhodnutí, která jsou vyjádřením vítězství větší skupiny nad menší, samozřejmě za předpokladu svobodné příslušnosti k jakékoli zájmové skupině a ochrany práv menšiny. Legalismus pak vyjadřuje preferenci řešit konflikty právní cestou.

Důležité je, že všechny tyto uvedené znaky jsou doplněny zásadním přesvědčením, že popsaný společenský systém by měl být cílem všech národů. Tento americký universalismus (výjimečnost USA) je odrazem víry, že demokratický liberalismus je nejlepší a nejvhodnější volbou pro všechny země světa i jejich obyvatele.¹⁸ Tato představa pak zásadním způsobem vstupuje do tvorby zahraniční politiky.

---

¹⁶ Pro představení společenského kontextu americké zahraniční politiky používá tato práce právě Scottovu knihu, protože dle názoru autora nabízí dobrý podklad pro přehled základních zahraničněpolitických orientací, které sdílí i další autoři a které budou zmíněny dále v této kapitole. SCOTT, James A. (ed.): *After the End: Making U.S. Foreign Policy in the Post-Cold War World*, Duke University Press (Durham, NC, 1998), s. 3.

¹⁷ Zde je nutné mít na paměti, že pojem liberalismus je dnes v USA používán s trocha jiným významem než v Evropě. Označení liberální je ve Spojených státech rezervováno pro levicovou politiku.

¹⁸ SCOTT, James A.: *After the End...*, s. 4.

2.2 Základní americké zahraničněpolitické orientace

Z výše popsaného ideového kontextu vycházejí základní ideové přístupy k zahraniční politice. Dají se vyjádřit jako dvojice protikladných postojů reagující na základní problémy, kterým musí čelit tvůrci americké zahraniční politiky. Tyto zásadní otázky znějí:

- 1) Do jaké míry má americká zahraniční politika odrážet vyšší morální cíle a do jaké naopak čistě americké zájmy?
- 2) Jak výrazně mají být Spojené státy zapojené do celosvětového dění?
- 3) Měly by se Spojené státy snažit více spolupracovat s dalšími partnery i za cenu zvýšené nutnosti dělat nechtěné kompromisy?

První dilema, tj. konflikt morálky a vlastních zájmů, je stálým tématem americké zahraniční politiky již od dob vzniku nezávislých Spojených států, neboť, jak poznamenává Mervyn Leffler, ideologie a zájmy spolu vždy koexistovaly v „dynamickém a nevyjasněném vztahu“.¹⁹ Podle vybraného způsobu řešení této otázky americká zahraniční politika osciluje mezi koncepcemi idealismu a realismu. Idealisté²⁰ usilují o co největší roli morálních principů v zahraniční politice a obvykle se vyznačují snahou o uplatnění amerických hodnot na univerzální úrovni, přesně v duchu výše popsaného americké výjimečnosti. Na opačném pólu realisté argumentují tím, že americká zahraniční politika by měla být vedena přísně podle amerických národních zájmů, které se často dají vyjádřit pomocí kategorií peněz a moci. Při vytváření konkrétní politiky se snaží vyvarovat aplikování komplexních morálních a ideologických schémat, naopak se snaží o co nejužší definici národních zájmů.²¹ Výsledná podoba americké zahraniční politiky se většinou nachází někde uprostřed těchto dvou extrémů, protože, jak uvádí Halper a Clarke, otázkou vždy bylo jak, a ne zda, zahrnout americké hodnoty do zahraniční politiky.²²

---

¹⁹ LEFFLER, Mervyn P.: *9/11 and the Past and the Future of American Foreign Policy*, International Affairs, Vol.79, No.5, s. 1050.

²⁰ Podle Scotta též „moralisté“, podle Arthura Schlesingera „mesianisté“. Schlesingerovo označení citováno podle SELDEN, Zachary: *Neoconservatives & American Mainstream*, Policy Review, Issue 124 (April/May 2004), s. 32.

²¹ KRAUTHAMMER, Charles: *The Unipolar Moment*, Foreign Affairs, Vol.70, Issue 1, s. 28.

²² HALPER, Steven, CLARKE, Jonathan: *America Alone: The Neo-Conservatives and the Global Order*, Cambridge University Press (Cambridge 2004), s. 159.

Otázka míry zapojení Spojených států do světového dění taktéž nabízí dvě protichůdné odpovědi. Na jedné straně stojí izolacionismus, tedy snaha vyvést USA ze zásadních závazků v okolním světě. Jeho kořeny se dají vysledovat až k Winthropově vizi „města na hoře“, též ve Washingtonově posledním projevu v prezidentské funkci nebo v Adamsově řeči o „hledání monster“.²³ Stejně jako realisté dávají izolacionisté přednost úzké definici národních zájmů, která by podstatně omezila nutnost jednat mimo USA a umožnila soustředit se na dlouhodobý domácí rozvoj.²⁴ Opačný proud představuje internacionalismus, který má za to, že Spojené státy by měly nabídnout světu americké vedení a aktivně se podílet na utváření mezinárodní politiky. Vyznačuje se ochotou a připraveností použít americkou moc a zasáhnout v nejrůznějších světových otázkách. Zajímavým faktem je, že tyto dva protichůdné přístupy mají často shodný cíl, tj. transformaci světa k lepšímu. Zásadně se ovšem liší ve zvolených prostředcích - zatímco izolacionisté by rádi změnili svět poskytnutím příkladu, internacionalisté jsou přesvědčeni, že svého cíle nedosáhnou bez aktivního amerického zapojení.²⁵

Otázka míry zapojení USA ve světě se objevila ve zvýšené intenzitě právě v období, které zkoumá tato práce, tedy po skončení studené války. Tou dobou došlo k oslabení domácího politického konsenzu z doby studené války, který předpokládal, že USA musí být aktivní ve světovém dění, aby mohly úspěšně čelit hrozbě komunismu.²⁶ Současně s tím se, jak poukazuje Joseph Nye, stoupenci internacionalismu začali zabývat třetí otázkou, tj. za jakých podmínek je spolupráce s ostatními státy žádoucí.²⁷ Opět lze identifikovat dva možné přístupy k této otázce. Příznivci unilateralismu jsou přesvědčeni, že Amerika by měla především sledovat své národní zájmy a spolupráce s ostatními zeměmi je vítanou, ale zdaleka ne nutnou součástí tohoto úsilí. Bezprecedentní vojenská, hospodářská i kulturní dominance Spojených států po

---

²³ Formulace „město na hoře“ pochází z kázání budoucího guvernéra Massachusetts Johna Winthropa z roku 1630. Winthrop soudil, že jeho kolonie poslouží jako model hodný následování pro ostatní protestantské komunity ve světě. Washington se ve svém projevu na rozloučenou vyslovil proti uzavírání spojení s evropskými mocnostmi s poukázáním na rozdílné zájmy Ameriky a Evropy. Podpořil rozvíjení obchodních vztahů, ale varoval před bližším politickým sblížením. Text projevu dostupný na <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/washing.htm>, [cit. 16.5.2008].

²⁴ KRAUTHAMMER, Charles: *The Unipolar Moment Revisited*, National Interest, Issue 70 (Winter 2002/2003), s. 15.

²⁵ SCOTT, James A.: *After the End...*, s. 6.

²⁶ KRAUTHAMMER, Charles: *The Unipolar Moment*, s. 23.

²⁷ NYE, Joseph: *The New Rome Meets the New Barbarians*, The Economist, Vol.362, Issue 8265, pp.23-25.

skončení studené války²⁸ dále přispívá k posílení tohoto názorového proudu. Vědomy si své síly se USA nemusí tolik ohlížet na postoje ostatních aktérů mezinárodního dění. Na druhé straně multilateralisté zdůrazňují význam kooperace s ostatními státy, která v konečném důsledku lépe poslouží americkým zájmům, než kdyby se Spojené státy rozhodly řešit vše po svém. I když je totiž unilaterální postup z krátkodobého hlediska možný, vyvolává v dlouhodobém horizontu nechuť až odpor ostatních států, jejichž zájmy jsou přehlíženy.

Nabídnutý přehled hlavních myšlenkových proudů v americké zahraniční politice jistě nelze považovat za vyčerpávající nebo jediný správný. Různí autoři používají vlastní klasifikace, které však rámcově vycházejí z výše uvedených kategorií, a kombinují je podle svého uvážení. Henry Kissinger charakterizuje americkou zahraniční politiku jako rovnováhu „globalismu“ a „isolacionismu“, Arthur Schlesinger jako souboj „realismu“ s „mesianismem“.²⁹ Walter Russel Mead rozlišuje čtyři hlavní názorové školy, které pracují s výše uvedenými proudy: ekonomické nacionalisty, idealistické internacionalisty, izolacionisty a populistické nacionalisty.³⁰ Bylo by možné pokračovat ve výčtu dále, ale uvedené příklady postačí pro dokreslení faktu, že americká zahraniční politika, jak píše Zachary Selden, byla vždy produktem konfliktu idejí.³¹ Tímto konfliktem v rámci konzervativního hnutí se bude zabývat další sekce.

3. Konzervativní názorové frakce

Zahraniční politika Republikánské strany není samozřejmě utvářena pouze celoamerickým politickým prostředím, ale je především odrazem diskuzí uvnitř konzervativního hnutí, které tato strana politicky reprezentuje. Zde je nutné mít na paměti, že americký konzervatismus není žádným ideovým monolitem. Naopak, od

---

²⁸ Pro analýzu dominantního postavení Spojených států ve světě po skončení studené války, viz např. WOHLFORTH, William C.: *The Stability of a Unipolar World*, International Security, Vol.24, No.1 (Summer 1999), pp.5-41.

²⁹ McDOUGALL, Walter A.: *Promised Land, Crusader State: The American Encounter with the World Since 1776* (Houghton Mifflin, 1997). Citováno podle SELDEN, Zachary: *Neoconservatives & American Mainstream*, Policy Review, Issue 124 (April/May 2004), s. 32.

³⁰ Zatímco internacionalisté a izolacionisté byli definováni již dříve, zbylé dvě skupiny zaslouží dovysvětlení. Ekonomičtí nacionalisté jsou podle Meada většinou stoupenci liberalizace světového obchodu a zároveň silného amerického vojensko-průmyslového komplexu. Populističtí nacionalisté se snaží ochránit dělnickou a střední třídu před negativními dopady kapitalismu, své hlavní odpůrce vidí v „elitních“ vrstvách americké společnosti. MEAD, Walter R.: *Power, Terror, Peace and War: America's Grand Strategy in a World at Risk*, Knopf Publishing Group (New York, 2004), s. 84.

³¹ SELDEN, Zachary: *Neoconservatives...*, s. 4.

konce druhé světové války až do současnosti se vymezily přinejmenším čtyři svébytné myšlenkové školy: tradicionalisté, libertariáni, paleokonzervativci a neokonzervativci. Jejich přesvědčení, závěry a cíle jsou mnohdy dost odlišné, stejně tak jako jejich zahraničněpolitické preference, což se odráží i v konfliktech uvnitř Republikánské strany ohledně směřování zahraniční politiky.

3.1 Tradicionalismus

Tradicionalisté jsou odpovědní za redefinování amerického konzervatismu v padesátých letech minulého století. Do velké míry pod vlivem Rusella Kirka a jeho díla *The Conservative Mind* se tradicionalisté odklonili od předchozího ideálu liberála devatenáctého století, který věřil v rozšiřování osobních a politických svobod vůči státu a často ve společenský pokrok. Místo toho by se podle něj konzervativci měli zastavit a zamyslet se nad směřováním společnosti. Cílem jejich úsilí je udržet a zachovat to dobré, co minulost společnosti přinesla, což v praktické rovině znamená hlavně důraz na rodinu i náboženské povědomí. Tradicionalisté jsou skeptičtí k jakémukoliv konceptu vytvořenému lidským rozumem, což lze vysledovat v jejich kritice rozsáhlé federální vlády a boji proti snahám radikálně přetvářet společnost. Naopak, politickým ideálem pro ně zůstávají malá města a komunity.³²

Tradicionalismus má ale relativně omezený vliv na americkou politiku, neboť chybí významní političtí představitelé, kteří by se jasně ztotožňovali s tímto názorovým proudem. Do jisté míry to odráží fakt, že zájmem tradicionalistických intelektuálů byla spíše kultura než stranická politika. Tuto školu tak v současnosti zřejmě nejvýrazněji zastupuje sloupkař Washington Postu George Will. Jím formulované cíle americké zahraniční politiky odpovídají tradicionalistickým představám. Požaduje zejména snahu zachovat „suverenitu Spojených států a svobodu v jejich jednání“, dále pak používat vojenské intervence pro účely „národní bezpečnosti, ne altruismu“ a vyvarovat se „nekonzervativních“ operací národních rekonstrukcí.³³

---

³² WOLFSON, Adam: *Conservatives and Neoconservatives*. In: STELZER, Irwin (ed.): *Neoconservatism*, Atlantic (London, 2004), s. 218.

³³ BOOT, Max: *Neocons*, Foreign Policy, Issue 140 (Jan/Feb 2004), s. 24.

3.2 *Libertarianismus*

Libertariáni představují druhý vlivný proud v americkém konzervativním hnutí. Základem jejich myšlenkového systému je důraz na ekonomické a osobní svobody, což je výsledkem vlivu rakouské ekonomické školy.³⁴ Libertariáni jsou přesvědčeni, že jednotlivci sledující své vlastní zájmy pracují v konečném důsledku pro dobro společnosti, což lze připsat působení „neviditelné ruky trhu“.³⁵ Protože jejich hlavním cílem je osobní svoboda, jsou stejně jako tradicionalisté velmi kritičtí vůči zbytečně rozsáhlému státnímu aparátu a přílišné vládní regulaci. Na vládní sociální programy a další iniciativy se dívají s podezřením a obavou, zda nevyvolají přílišné zasahování státu do života jednotlivců. Od tradicionalistů se ovšem liší svým optimismem a mnohem kladnějším přístupem k novým technologiím: pokud pokrok přinese větší osobní svobodu a ekonomickou efektivitu, není třeba se jej obávat.

Libertariáni jsou mnohem více orientovaní na politické prosazování svých cílů než jejich tradicionalističtí kolegové. Program Smlouvy s Amerikou, který přinesl Newtu Gingrichovi³⁶ a Republikánské straně vítězství ve volbách do Kongresu v roce 1994, vycházel do velké míry právě z libertariánské tradice. Smlouva obsahovala slib skoncovat s vládou, která je příliš „velká, dotěrná a snadno utrácí veřejné peníze“.³⁷ V zahraniční politice a zvláště v otázkách národní bezpečnosti byli vždy libertariáni poměrně vzdáleni konzervativním kolegům. Jejich tendence k izolacionismu a pacifismu se opírá o přesvědčení, že výdaje na obranu a ozbrojené konflikty mají nevyhnutelně za následek posílení vlády a byrokratického aparátu.³⁸ Z podobných důvodů mají libertariáni obecně spíše rezervovaný vztah i k vládním programům zahraniční pomoci.³⁹

---

³⁴ Z vídeňské školy pak zejména Friedricha Augusta von Hayeka a jeho díla *The Road to Serfdom*. WOLFSON, Adam: *Conservatives...*, s. 221.

³⁵ CEASER, James W. and DiSALVO, Daniel: *A New GOP*, Public Interest, Issue 157 (Fall 2004), s. 16.

³⁶ Newt Gingrich byl kongresmanem za Republikánskou stranu od roku 1979. Pro volby v roce 1994 spolupřipravil konzervativní program Smlouva s Amerikou, který republikánům přinesl velký volební úspěch. Po volbách byl Gingrich zvolen předsedou Sněmovny reprezentantů, tento úřad zastával až do ledna 1999.

³⁷ Plný text dostupný na <http://www.house.gov/house/Contract/CONTRACT.html> [cit. 9.4.2008].

³⁸ PODHORETZ, Norman: *Strange Bedfellows: A Guide to the New Foreign-Policy Debates*, Commentary, Vol.108, Issue 5 (Dec 1999), s. 21.

³⁹ BARRY, Tom and LOBE, Jim: *The Men Who Stole the Show*, Foreign Policy in Focus, Special Report #18, October 2002, <http://www.fpi.org/pdf/papers/SRmen.pdf> [staženo 1.2.2008].

3.3 *Paleokonzervatismus*

Paleokonzervativní proud se dostal do obecnějšího povědomí v devadesátých letech minulého století, kdy jeho myšlenky využil politický komentátor a kandidát na prezidenta Patrick Buchanan ve svém úsilí transformovat Republikánskou stranu.⁴⁰ Výchozí paleokonzervativní pozicí je přesvědčení, sdílené s tradicionalisty, že vlivem modernity se člověk odcizil původním hodnotám, např. rodině nebo víře. Řešení ovšem nespočívá v návratu k minulým pořádkům, k čemuž je už pozdě, ale v novém začátku. Buchanan měl v plánu redefinovat konzervatismus svými postoji proti globalizaci a volnému obchodu v rámci hospodářské politiky a izolacionismem v politice zahraniční.⁴¹ On a další paleokonzervativci se snažili získat podporu náboženské pravice, zejména svou opozicí vůči potratům a častými odkazy na víru.⁴²

3.4 *Neokonzervatismus*

Neokonzervativní názorový proud byl považován za okrajový a poměrně úspěšně unikal větší pozornosti veřejnosti až do zvolení George W. Bushe do Bílého domu. S nástupem nové Bushovy administrativy se neokonzervativci rychle stali velmi vlivnou skupinou, které byl někdy připisován až magický vliv na nového prezidenta a zejména jeho zahraniční politiku.⁴³ Rozsah a význam pojmu neokonzervatismus tak mnohdy nabyl nových rozměrů nebo byl mírně zkreslen.

Období vzniku neokonzervativního hnutí lze datovat zpět do šedesátých a sedmdesátých let minulého století. Skupina levicových intelektuálů se tehdy rozešla s Demokratickou stranou v důsledku nesouhlasu s některými pocíťovanými trendy, zejména se sklonem k relativismu, multikulturalismu a slábnoucímu antikomunistickému odhodlání mezi demokraty.⁴⁴ V následujících letech její členové

---

⁴⁰ Pro paleokonzervativní manifest viz např. BUCHANAN, Patrick J.: *The Death of the West*, Thomas Dunne Books (New York, 2002).

⁴¹ Podle Podhoretze byl však Buchanan během studené války stoupencem asertivní zahraniční politiky a do izolacionistického tábora se dostal až po jejím skončení. PODHORETZ, Norman: *Strange Bedfellows...*, s. 26.

⁴² Jako příklad může sloužit Buchananem deklarovaná „náboženská válka“ o duši národa. WOLFSON, Adam: *Conservatives...*, s. 219.

⁴³ Pro hlavní teze o neokonzervativním „zajetí“ Bushovy administrativy i možné protiargumenty viz např. BOOT, Max: *Neocons*, Foreign Policy, Issue 140 (Jan/Feb 2004), s. 20-28.

⁴⁴ Zajímavým faktem je, že nezanedbatelná část neokonzervativců měla tou dobou za sebou zkušenosti s trockistickými myšlenkami. BARRY, Tom and LOBE, Jim: *The Men Who Stole the Show*, Foreign Policy in Focus, Special Report #18, October 2002, <http://www.fpif.org/pdf/papers/SRmen.pdf> [staženo

provedli přesun napříč americkým politickým spektrem a někteří dokonce našli uplatnění v Reaganových administrativách, kde pomáhali utvářet rozhodný postoj USA v souboji se Sovětským svazem. Konec studené války znamenal pro hnutí téměř zánik,⁴⁵ do popředí amerického politického života se neokonzervativci vrací na konci devadesátých let, až se po nástupu George W. Bushe stanou jedním z nejvlivnějších myšlenkových proudů.

Neokonzervatismus, stejně jako tradicionalismus, není myšlenkový směr orientovaný primárně na praktickou politiku. Jedná se spíše o seskupení politologů a intelektuálů, kteří vycházejí ze společných premis a obecnějších principů, namísto aby vytvářeli konkrétní politická doporučení. Jeden z otců neokonzervatismu Irving Kristol shrnul jeho základy takto: zaprvé, respekt vůči tradičním hodnotám jako jsou náboženství a rodina; zadruhé, trh je základním nástrojem pro alokaci zdrojů za současného zachování svobody jednotlivce; zatřetí, neokonzervatismus neodmítá myšlenku sociálních programů; začtvrté, americká demokracie nebude moci přežít ve světě, který by byl otevřeně nepřátelský k americkým hodnotám.⁴⁶

Tato poslední teze je výchozím bodem pro neokonzervativní představy o žádoucí americké zahraniční politice. Podle nich by se Spojené státy měly angažovat ve světovém dění a vyvarovat se izolacionistických tendencí.⁴⁷ Americká zahraniční politika by se měla snažit o šíření amerických ideálů, spíše než pouze ochraňovat americké strategické a hospodářské zájmy. Jak uvádí Irving Kristol, protože jsou Spojené státy světovou velmocí s identitou založenou na ideologii, má jejich národní zájem nevyhnutelně nejen materiální, ale i ideologický rozměr.⁴⁸ Neokonzervativci mají tímto postojem blízko k idealismu Woodrowa Wilsona, protože jsou přesvědčeni, že americké hodnoty jsou schopné transformovat svět k lepšímu. Z převzetí těchto hodnot pak bude profitovat jak svět převzetím ideálního společenského modelu, tak i Spojené

1.2.2008]. Pro pochopení neokonzervatismu jako reakci na tehdy probíhající counter-culture viz KIRKPATRICK, Jeane: *Neoconservatism as a Response to the Counter-culture*, esej z STELZER, Irwin (ed.): *Neoconservatism*, Atlantic (London, 2004), s. 233-240.

⁴⁵ Označení neokonzervatismu jako mrtvého hnutí pochází od Irvinga Kristola a jeho díla *Neoconservatism: The Autobiography of an Idea*, Ivan R. Dee, Publisher (Chicago, 1999). Norman Podhoretz uvádí jako důvod úmrtí neokonzervatismu jeho úspěch – s rozpadem Sovětského svazu přišlo vítězství americké demokracie, což byl hlavní neokonzervativní cíl. PODHORETZ, Norman: *Neoconservatism: A Eulogy*, Commentary, Vol.101, Issue 3 (Mar 1996), s. 26.

⁴⁶ Shrnuto v knize *Confessions of a True, Self-Confessed Neo-Conservative*. Citováno podle: HARPER, Steven a CLARKE, Jonathan: *America Alone...*, s. 49.

⁴⁷ Jak píše Norman Podhoretz: „Pokud někde existuje neokonzervativní izolacionista, nevím, kde ho nalézt.“ PODHORETZ, Norman: *Neoconservatism...*, s. 24.

⁴⁸ Stejně jako kdysi Sovětský svaz. KRISTOL, Irving: *The Neoconservative Persuasion: What It Was and What It Is*, Weekly Standard, Vol.8, Issue 47 (August 25, 2003), s. 23-25.

státy díky sníženým bezpečnostním rizikům. Avšak oproti Wilsonovi je zde jeden podstatný rozdíl. Neokonzervativci shledávají jeho politiku beznadějně naivní a sami důvěřují více americké síle než mezinárodním institucím, na které hledí s podezřením.⁴⁹ Základním determinantem vztahů mezi státy je podle nich vojenská síla a ochota ji použít. V praktické rovině by se Spojené státy jako unipolární velmoc neměly zříkat použití ozbrojených sil jako způsobu vedení zahraniční politiky ani možnosti jednat preemptivně.⁵⁰ Walter Russel Mead celý kontrast mezi idealismem a pragmatickými prvky shrnuje konstatováním, že neokonzervativci jsou tak přesvědčeni o prospěšnosti amerického vedení ve světě, že morální cíle mohou být dosaženy jakýmkoliv prostředky.⁵¹

3.5 Ostatní konzervativní názorové frakce

Výše popsané čtyři konzervativní školy samozřejmě nejsou vyčerpávajícím výčtem skupin přítomných na republikánské části amerického politického spektra – po bok ostatních velkých názorových škol bývá často zařazována ještě například náboženská pravice.⁵² Její přínos pro tvorbu zahraniční politiky je však velmi omezený, neboť pozornost věnuje především domácím a společenským otázkám, kterým přisuzuje mnohem větší důležitost. Další skupiny (např. sociální konzervativci – *social conservatives*), které nepředstavují žádnou výraznou názorovou školu, mají buď zanedbatelný vliv, nebo se jejich představy o zahraniční politice dají definovat pomocí výše uvedených obecných kritérií, jako například nacionalisté svým sklonem k realismu.

Uvedené názorové školy se navíc obvykle prolínají a navzájem ovlivňují a často se konkrétní zahraničněpolitické kroky dočkají podpory různých názorových skupin. Americké vojenské intervence mohou být například viděny jako chvályhodná

---

⁴⁹ Boot nazývá neokonzervativce pro tento postoj „tvrdými Wilsoniány“, aby je odlišil od jejich „měkkých“ kolegů z první poloviny 20.století. BOOT, Max: *Neocons...*, s. 23. Podobně Mead označuje neokonzervativce za „obrozené Wilsoniány“, což též poukazuje na kontrast s původními Wilsonovými idejemi. Nabízí vysvětlení nedůvěry vůči mezinárodním institucím vycházející z historické zkušenosti, kdy svět nedokázal zabránit holocaustu, rezolucím OSN odsuzujícím sionismus apod. Při hodnocení tohoto vysvětlení je třeba mít na paměti disproporční zastoupení Židů v neokonzervativním hnutí. MEAD, Russel W.: *Power, Terror...*, s. 89.

⁵⁰ HALPER, Steven a CLARKE, Jonathan: *America Alone...*, s. 11.

⁵¹ MEAD, Walter R.: *Power, Terror...*, s. 90.

⁵² Pro jeden z možných přehledů více konzervativních názorových skupin, viz např. BARRY, Tom a LOBE, Jim: *The Men...*, s. 4.

snaha šířit americké ideály, obzvlášť pokud je jejím výsledkem nastolení demokracie, nebo je lze považovat za nutnost při ochraňování amerických zájmů, například při zajišťování stability v oblastech bohatých na nerostné suroviny. Proto je nutné brát navržený přehled s určitou rezervou jako užitečné schéma při analyzování republikánské vnitropolitické diskuse na přelomu tisíciletí.

4. Republikánská zahraniční politika 1994 – 2000

4.1 Americká zahraniční politika v kontextu konce studené války

Kontext tvorby americké zahraniční politiky po skončení studené války se výrazně liší od předcházejících desetiletí, kdy se zahraniční politika vyznačovala relativní přehledností a jednoduchostí. V průběhu studené války dominoval na americké politické scéně určitý konsenzus, který jasně definoval základní obrysy americké zahraniční politiky. Svět byl jasně rozdělen na dva soupeřící tábory - komunistický pod vedením Sovětského svazu a proti němu svět svobodný, ve kterém měly vedoucí roli Spojené státy. Hlavní odpovědnost za zahraniční politiku byla přisuzována úřadu prezidenta a nutnost angažovanosti Spojených států ve světě nebyla víceméně zpochybňována.

Rozpad Sovětského svazu a konec studené války tak představoval zásadní změnu, která se nutně musela projevit i na americké zahraniční politice. Změnilo se rozložení moci ve světě - vojensky se stal svět prakticky unipolárním, v ekonomické rovině bylo možné identifikovat několik center, zejména Spojené státy, EU a Japonsko.⁵³ Charakter vztahů mezi státy rovněž doznal změn, protože konec studené války umožnil rychlejší průběh liberalizace světového obchodu a procesu propojování ekonomik. Výsledkem tohoto vývoje je vzájemná závislost, která znamená, že události na jednom místě mají často své důsledky na místě jiném a rozhodnutí učiněná v jednom teritoriu jsou ovlivněna událostmi a rozhodnutími z jiného, což zahraniční politiku více

---

⁵³ Vnímání změn rozložení moci se pochopitelně odvíjí od zvolených kritérií. Např. Wohlforth ve své analýze světa po skončení studené války, která má dokázat unipolární charakter nového světového uspořádání, používá kromě těchto dvou ukazatelů, ještě třetí, tzv. „Correlates of War“, který zahrnuje faktory jako velikost populace, spotřeba energie, výroba oceli a další. WOHLFORTH, William C.: *Stability...*, s. 11.

přiblížilo politice domácí.⁵⁴ Z toho vyplývá nutnost zajímat se, jak dobře (nebo špatně) jsou spravovány ostatní země. S rozpadem Varšavské smlouvy došlo navíc k oslabení výsadního postavení bezpečnostních problémů a do popředí se tak mohly dostat hospodářské otázky, například vztahy s hlavními ekonomickými partnery i přechod řady zemí z plánovaných ekonomik na tržní.

Pro proces tvorby americké zahraniční politiky měly výše uvedené trendy několik důsledků. Zaprvé, vztah mezi velikostí hrozby, americkými zájmy a odhadovanými náklady na její odstranění začal hrát větší roli při zvažování amerického angažmá v zahraničí. Zadruhé, globalizace a s ní spojené sblížení zahraniční a domácí politiky⁵⁵ znamenaly, že o vliv na podobu americké zahraniční politiky začaly soupeřit skupiny nacházející se uvnitř administrativy i mimo ni. A zatřetí, zahraničněpolitická agenda začala klást větší důraz na svůj ekonomický rozměr, což nutně zvýšilo počet zainteresovaných zájmových skupin, jak bylo možné vidět např. v intenzivnějším lobbyingu u zákonodárců.

Za prezidenta Clintona došlo k několika významným použitím americké vojenské síly v zahraničí. Po svém předchůdci zdědil Clinton angažmá v Somálsku, zmítaném chaosem po pádu vlády v roce 1991. Americká účast kulminovala v době Clintonova nástupu do úřadu a byla ukončena o rok později v důsledku nepřijatelných politických důsledků amerických ztrát na životech. Další operací byla intervence na Haiti, která úspěšně vrátila do úřadu demokraticky zvoleného prezidenta Aristida, který byl svržen během vojenského puče. Spojené státy musely též v devadesátých letech reagovat na rozpad Jugoslávie a následné etnické konflikty v balkánském regionu. Výsledkem byly americké vojenské zásahy v Bosně (1995) a Kosovu (1999). Hlavními ekonomickými zahraničněpolitickými tématy v tomto období bylo prosazení severoamerické zóny volného obchodu (NAFTA), pokračování a prohlubování spolupráce v rámci Organizace asijsko-pacifické hospodářské spolupráce (APEC) a dokončení Uruguayského kola GATT s následným vytvořením Světové obchodní organizace (WTO).⁵⁶

---

⁵⁴ SCOTT, James A.: *After the End...*, s. 16.

⁵⁵ Jak uvedl Clinton ve svém prvním inauguračním projevu: „...we must meet challenges abroad as well at home. There is no longer a division between what is foreign and what is domestic – the world economy, the world environment, the world AIDS crisis, the world arms race – they affect us all”. Inaugurační projev Williama Jeffersona Clintona, 20. ledna 1993. Dostupný na <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/presiden/inaug/clinton1.htm> [cit. 9.4.2008].

4.2 Volby do Kongresu 1994 a republikánská vnitrostranická diskuse

Volby do Kongresu Spojených států v listopadu 1994 znamenaly konzervativní revoluci svého druhu. Republikánské straně se podařilo po padesáti letech získat kontrolu nad oběma komorami Kongresu (230 : 204 ve Sněmovně reprezentantů a 52 : 48 v Senátu). Republikáni zaznamenali zisk 9 křesel v horní komoře a 54 v dolní, velkých úspěchů zaznamenali i na státní úrovni, kde si polepšili o 10 guvernérských úřadů. Velkých úspěchů dosáhli zejména mezi bílými voliči, když ve volbách do Sněmovny získali 62 % hlasů bílých mužů, považovaných za tradiční reprezentanty americké společnosti.⁵⁷ Jejich podpora tak byla mnohými interpretována jako jasné potvrzení přesvědčivosti konzervativního programu a jako základ silného mandátu nových kongresmanů, jejichž strana měla ovládat Kongres v průběhu následující dekády.

Složení Kongresu po volbách roku 1994 bylo velmi specifické. Téměř polovina jeho členů byla do svých úřadů zvolena až po pádu Berlínské zdi⁵⁸ a tudíž měla jen malé zkušenosti se zahraničněpolitickým kontextem studené války. Naopak, tito noví členové byli zvoleni poté, co se ve svých kampaních zaměřovali na domácí otázky, protože to odpovídalo prioritám jejich voličů.⁵⁹ Nováčci v Kongresu svůj snížený zájem o zahraniční dění nepovažovali za žádný handicap pro výkon svých funkcí, jak lze vyvodit z faktu, že dvě třetiny republikánů zvolených v roce 1994 nevlastnily cestovní pas.⁶⁰ Je nasnadě, že tento postoj ostře kontrastoval s generací zkušenějších republikánů, kteří v Kongresu působili již během studené války. Proto se mezi čerstvě zvolenými kongresmany začal objevovat názor, že v klíčových otázkách

---

⁵⁶ Je ovšem třeba mít na paměti, že všechny tyto iniciativy byly započaty již předešlými administrativami a že Clinton víceméně pokračoval v nastoleném kurzu.

⁵⁷ CONNELLY, Marjorie: *The 1994 Election; Portrait of the Electorate: Who Voted for Whom in the House*, New York Times, November 13, 1994, s. 24.

⁵⁸ DOHERTY, Caroll J.: *New Generation Challenges Established Orthodoxy*, Congressional Quarterly Weekly Report, Vol.54, Issue 5 (Feb 3, 1996), s. 306.

⁵⁹ Joshua Muravchik vyvozuje ze studie Chicago Council on Foreign Relations z roku 1995 o postojích veřejnosti k zahraničněpolitickým problémům, že americká veřejnost „váhá být i nadále světovým lídrem“. William Kristol pozoruje, že politické strany se v devadesátých letech „nebudou profilovat prostřednictvím svých pohledů na zahraniční politiku“. KIRSCHTEN, Dick: *Mixed Signals*, National Journal, Vol.27, Issue 21 (May 27, 1995), s. 1274.

⁶⁰ Podobně se ovšem vyjádřil i zkušenější kongresman, vůdce republikánské většiny Richard Arme (R-TX) v prohlášení, že „nemá potřebu jet do Evropy, protože už tam jednou byl“. WALT, Stephen M.: *Two Cheers for Clinton's Foreign Policy*, Foreign Affairs, Vol.79, Issue 2 (Mar/Apr 2000), s. 65.

zahraniční politiky „nereprezentuje republikánské vedení většinu nováčků“.⁶¹ Jak shrnul situaci v Kongresu po vítězných volbách a s nimi spojené „konzervativní revoluci“ Richard Haass, v uvedeném období proto „neexistoval žádný republikánský konsenzus ohledně zahraniční politiky“.⁶²

Jak již bylo řečeno, nově zvolení republikánští členové Kongresu vstupovali do svých úřadů s velkou podporou voličů. Ve spojení s názorovými neshodami se stranickým vedením způsobil tento silný mandát, že noví zákonodárci začali vystupovat mnohem asertivněji, než bylo doposud zvykem. Nebrali již názory a rady starších kolegů tolik na zřetel, nepřijímali zdaleka automaticky jejich vedení a neváhali se příležitostně spojit s demokratickými kolegy pro prosazení svých představ o zahraniční politice.⁶³ Začali zpochybňovat i vedoucí roli prezidenta při tvorbě americké zahraniční politiky nebo se přinejmenším snažili posílit roli Kongresu v celém procesu. Proto nepřekvapí, že když se Henry Hyde (R-IL) snažil prosadit zrušení *War Powers Resolution*, ustanovení z dob války ve Vietnamu ukládající prezidentu povinnost požádat o souhlas Kongresu při delším použití vojenské síly v zahraničí, byl jeho návrh přehlasován právě i pomocí hlasů nových republikánských zákonodárců.⁶⁴ Jiným způsobem jak dodat Kongresu větší váhu při rozhodovacích procesech bylo více využívat jeho rozpočtových pravomocí (tzv. *power of the purse*). Republikánský Kongres snížil podíl výdajů na zahraniční politiku v celkovém rozpočtu⁶⁵ a nová generace republikánů neváhala použít kontrolu Kongresu nad rozpočtem například ve snaze zabránit intervenci v Bosně, a to i přes nesouhlas služebně starších kolegů, např. Johna McCaina (R-AZ) nebo Roberta Dolea (R-KS).⁶⁶

---

⁶¹ Vyjádření kongresmana Davida Funderburka (R-NC). DOHERTY, Caroll J.: *New Generation Challenges Established Orthodoxy*, Congressional Quarterly Weekly Report, Vol.54, Issue 5 (Feb 3, 1996), s. 306.

⁶² KIRSCHTEN, Dick: *Mixed Signals*

⁶³ Jako příklad může posloužit postoj republikánské strany ke Clintonovu plánu ekonomické pomoci Mexiku po prodělané měnové krizi v roce 1994. Clinton si zajistil podporu významných republikánských představitelů, vůdce republikánské většiny v Senátu Dolea, předsedy Sněmovny Gingriche i bývalých prezidentů Bushe a Forda, přesto jeho plán v Kongresu narazil na odpor zejména mladších republikánů a Clinton byl nakonec nucen najít způsob, jak se obejít bez souhlasu Kongresu. DOHERTY, Caroll J.: *New Generation...*

⁶⁴ Zajímavostí je, že *War Powers Resolution* byla přijata demokratickým Kongresem i přes veto prezidenta Nixona a nyní ji část republikánů bránila. Starší generace republikánů ovšem zastávala názor, že je plně v prezidentské pravomoci rozhodnout kdy a kde použít americkou vojenskou sílu, a proto zrušení rezoluce navrhl. DOHERTY, Caroll J.: *New Generation...*

⁶⁵ WALT, Stephen M.: *Two Cheers for Clinton's Foreign Policy*, Foreign Affairs, Vol.79, Issue 2 (Mar/Apr 2000), s. 65.

⁶⁶ DOHERTY, Caroll J.: *New Generation...*

4.3 Republikáni a hlavní principy Clintonovy zahraniční politiky

4.3.1 Legalismus

I přes častý vzájemný nesouhlas se dokázala nová generace republikánů s izolacionistickými tendencemi shodnout se spíše internacionalisticky laděnými staršími kolegy na kritice některých aspektů zahraniční politiky Clintonových administrativ. Jedním z nich byla ochota uzavírat mezinárodní smlouvy a dohody, která pramenila z přesvědčení, že jimi lze vnést řád do mezinárodního systému a přiblížit jej tak domácí občanské společnosti. Neokonzervativní komentátor Charles Krauthammer tuto myšlenku označil za „beznadějně utopickou“, neboť i kdyby se skutečně podařilo přimět národy světa shodnout se na jednotném systému norem, neexistuje žádná centrální autorita, která by je dokázala vynutit.⁶⁷ Condoleezza Rice, budoucí poradkyně národní bezpečnosti a ministryně zahraničí za George W. Bushe, kritizovala Clintona z hlediska realismu⁶⁸ za to, že se pro něj mezinárodní dohody staly cílem samy o sobě, což v některých případech kolidovalo s americkými národními zájmy.⁶⁹ Jako příklad názorového rozdílu mezi Bílým domem a republikánským Kongresem poslouží dobře Smlouva o zákazu zkoušek jaderných zbraní. Po podpisu prezidentem v září 1996 ji Senát odmítl ratifikovat, čímž si republikáni vysloužili od prezidenta nálepku „neoizolacionistů“⁷⁰, a to včetně senátorů s nezpochybnitelným zájmem o zahraniční politiku, jako např. John Warner (R-VA) nebo Richard Lugar (R-IN). Rice obhajovala opozici vůči smlouvě poukázáním na fakt, že nijak neřeší hrozby, které jsou pro USA důležité, jako např. získání jaderných zbraní nepřátelskými režimy, takže by Amerika přistoupením ke smlouvě v podstatě ničeho nedosáhla. Jednoduše řečeno, Spojené státy by neměly přistoupit na mezinárodní dohodu jen proto, že ji někdo navrhne. Řídit se národními zájmy v takových situacích nelze považovat za známku izolacionismu.⁷¹

---

⁶⁷ KRAUTHAMMER, Charles: *A World Imagined*, The New Republic, March 15, 1999, s. 23.

⁶⁸ Rice se sama označila za realistku v rozhovoru s časopisem National Review v roce 1999. KURLANTZICK, Joshua: *After the Bush Doctrine*. New Republic, Vol.234, Issue 5 (Feb 13, 2006), s. 20.

⁶⁹ Jako příklad uvádí Rice Kjótský protokol. RICE, Condoleezza: Promoting the National Interest, Foreign Affairs, Vol.79, No.1 (January/February 2000), s. 48.

⁷⁰ PODHORETZ, Norman: *Strange Bedfellows: A Guide to the New Foreign-Policy Debates*, Commentary, Vol.108, Issue 5 (Dec 1999), s. 19.

⁷¹ RICE, Condoleezza: *Promoting...*, s. 48.

4.3.2 Internacionalismus

Odpor k příliš automatickému přistupování k mezinárodním dohodám ovšem neznamenal odpor k mezinárodním organizacím jako takovým, i když je pravda, že např. Organizace spojených národů byla u republikánů méně oblíbená než u jejich demokratických kolegů. Tento fakt nicméně odrážel spíše větší důraz konzervativců na sledování úžeji definovaných amerických národních zájmů než naprosté odmítání celé organizace. Někteří konzervativci, např. Charles Krauthammer, argumentovali, že Spojené národy existují pouze formálně a bez USA by nedosáhly ničeho,⁷² a někteří nováčci mezi kongresmany si krátkou dobu pohrávali s myšlenkou, že by Spojené státy měly opustit OSN.⁷³ Již zmiňovaný program Smlouvy s Amerikou počítal s přijetím *National Security Restoration Act*, který by jasně upravoval podmínky zapojení amerických ozbrojených sil do operací Spojených národů a který měl za cíl zamezit poskytování de facto „bianco šeku“ na použití amerických vojenských sil v případech, jež nejsou klíčové pro národní bezpečnostní zájmy USA.⁷⁴ Nicméně, převládající konzervativní názor stále chápal spolupráci se Spojenými národy jako užitečný nástroj americké zahraniční politiky. Jak tento postoj shrnul senátor Chuck Hagel (R-NE), republikánská zahraniční politika by měla „nahlížet na aliance a mezinárodní instituce jako na prodloužení našeho [amerického] vlivu, ne jako omezení naší [americké] moci.“⁷⁵

Podobně probíhala vnitrostranická debata o Severoatlantické alianci, kde se stranické vedení muselo vypořádat s často odmítavým postojem mladších spolustraníků. Ačkoliv Smlouva s Amerikou kladla důraz na silné NATO a počítala s jeho budoucím rozšířením o země bývalého sovětského bloku, někteří noví kongresmani, byť se do svých úřadů dostali právě v souvislosti s programem Smlouvy s Amerikou, tento názor nesdíleli. Ve vyjádřeních nováčků Joea Scarborougha z Floridy („NATO je relikv studené války, který je jen málo relevantní v 21. století“)⁷⁶ nebo Johna Lindera

---

⁷² Krauthammer dodává, že spolupráci se Spojenými národy se vytváří tzv. pseudomultilateralismus, který má navenek vypadat jako opravdová spolupráce s mezinárodním společenstvím. Tato přetvářka je nutná, protože část amerického veřejného mínění má pochyby o legitimitě případné americké unilaterální akce. KRAUTHAMMER: *Unipolar Moment*, s. 25.

⁷³ DOHERTY: *New generation...*

⁷⁴ Viz popis návrhu zákona dostupný na <http://www.house.gov/house/Contract/defensed.txt> [cit. 9.4.2008].

⁷⁵ HAGEL, Chuck: *A Republican Foreign Policy*, Foreign Affairs, Vol.83, No.4 (July/August 2004), s. 64-76.

⁷⁶ David Dunn: *Opposition to Atlanticism in US Politics: The Impact of the Debate on American Foreign Policy*, NATO Research Report 1996, dostupné na

z Georgie („Je čas uznat, že NATO vypršelo v roce 1989“)⁷⁷ je dobře patrný rozdílný přístup k Severoatlantické alianci. Avšak ani zde nepředstavují tyto postoje hlavní názorový proud, pokud jako takový přijmeme Republikánskou platformu, předvolební stranický manifest z roku 1996. Tento dokument podtrhuje význam Severoatlantické aliance a přejímá požadavek stranického kandidáta na úřad prezidenta Roberta Dolea přijmout Českou republiku, Polsko a Maďarsko do NATO co nejdříve a dokonce kritizuje Clintonovu administrativu za zbytečné protahování tohoto procesu.⁷⁸

Jak vyplývá z nastíněných postojů, předmětem sporu mezi republikány a Clintonem nebylo to, zda se Spojené státy mají angažovat ve světovém dění (až na výše popsané neoizolacionistické tendence některých nových zákonodárců, které byly víceméně úspěšně marginalizovány), ale za jakých podmínek a jakým způsobem by mělo docházet k americkému zapojení.⁷⁹ Prakticky celé konzervativní názorové spektrum se shodlo na základním nedostatku Clintonova vedení zahraniční politiky, absenci jasně formulovaných principů. Paul Wolfowitz, bývalý náměstek ministra obrany a přední nekonzervativec, vytýkal Clintonovi, že nedokázal jasně definovat důležité národní zájmy, což vedlo k nejasnosti kdy použít vojenskou sílu a následně i ke komplikacím v Somálsku, Haiti i Bosně.⁸⁰ Podobně Robert Zoellick, bývalý náměstek ministra zahraničí v administrativě Bushe staršího, budoucí ministr obchodu za Bushe mladšího a poradce Condoleezy Rice při volební kampani v roce 2000, kritizoval Clintona za nejistotu v odhodlání Spojených států použít svou sílu a za neschopnost použít k dosažení zvolených cílů přiměřené prostředky. Podle něj USA ztratily důvěryhodnost u svých partnerů kvůli tomu, že nedokázaly podpořit své deklarované cíle příslušnou akcí, což lze spatřovat ve snaze Evropy „vytvořit si vlastní alternativu k americkému politickému a bezpečnostnímu vedení“.⁸¹

Neexistence jasné koncepce nebyla ovšem omezena jen na otázky použití síly, republikáni kritizovali Clintona za stejný prohřešek i v důležité otázce utváření

---

www.nato.int/acad/fellow/94-96/dunn/home.htm [cit. 9.4.2008].

⁷⁷ DOHERTY, Caroll J.: *New Generation*

⁷⁸ *The 1996 Republican Party Platform*, dokument dostupný na www.cnn.com/ALLPOLITICS/1996/conventions/san.diego/facts/gop.platform/platform.all.shtml [cit. 11.4.2008].

⁷⁹ I Newt Gingrich, jeden z hlavních strůjců konzervativní revoluce se Smlouvou s Amerikou, vycházející z některých libertariánských principů, která vyústila v posílení izolacionistických tendencí v Kongresu, uznával, že „Amerika musí vést [svět]“. THE ECONOMIST: *The Internationalists*. Vol.334, Issue 7905 (March 11, 1995), s. 32.

⁸⁰ WOLFOWITZ, Paul D.: *Clinton's First Year*, Foreign Affairs, Vol.73, Issue 1 (Jan/Feb 1994), s. 30.

⁸¹ ZOELLICK, Robert B.: *A Republican Foreign Policy*, Foreign Affairs, Vol.79, No.1 (January/February 2000), s. 66.

zahraniční politiky vůči Číně a Rusku. Clinton nejprve ve vztazích s Čínou podmiňoval hospodářskou spolupráci otázkou lidských práv, avšak již v roce 1994 se Čína dočkala obnovení doložky nejvyšších výhod. Podobný vývoj zaznamenala i zahraniční politika vůči Rusku, kde Clinton nakonec podpořil Jelcina i přes svůj nesouhlas s ruským zásahem v Čečensku a přes mezery v ruském demokratickém procesu. Republikáni tyto posuny pokládali za jasné známky nekoncepčnosti, které podle nich musely navenek nutně vypadat jako americká slabost.⁸²

Druhým hlavním motivem republikánské zahraniční politiky byl důraz na udržení vysoké kvality ozbrojených sil. Je tedy pochopitelné, že se rozpočtové škrty ve výdajích na obranu, ke kterým došlo za prezidenta Clintona, nesetkaly s přílišným pochopením u většiny republikánů. Condoleezza Rice shrnula Clintonovo spravování ozbrojených sil, tj. snižování výdajů na obranu za současného pokračování ve vysílání amerických sil do zahraničí, jako „zanedbání, které ohrožuje schopnost Spojených států udržovat mír“.⁸³ Přesně v duchu svých priorit tak republikány kontrolovaný Kongres schválil *National Missile Defense Act of 1999*, podle kterého měly Spojené státy zprovoznit systém národní protiraketové obrany, „jakmile to bude technologicky možné“.⁸⁴ Ovšem i tento projekt, který byl jako cíl deklarován už ve Smlouvě s Amerikou,⁸⁵ se musel vypořádat s vnitrostranickou opozicí. Už v roce 1995 podpořilo 24 nově zvolených republikánů demokratický návrh vyškrtnout z projednávaného zákona prohlášení, že protiraketový systém je národním cílem, přičemž jako důvod uvedli obavy z přílišných nákladů pro federální rozpočet.⁸⁶

4.3.3 Humanitární intervence

Při vytváření nového světového pořádku po skončení studené války byla jedním z cílů Clintonovy zahraniční politiky v devadesátých letech podpora demokracie v zahraničí. S ní bylo spojené použití americké vojenské síly v případech porušování lidských práv i účast amerických vojsk na následných mírových operacích.⁸⁷ Stejně jako

---

⁸² ZOELLICK, Robert B.: *A Republican...*, s. 66

⁸³ RICE, Condoleezza: *Promoting...*, s. 50.

⁸⁴ WALT, Stephen: *Two Cheers...*, s. 73.

⁸⁵ Podle ní je prioritou “renewing the U.S.'s commitment to an effective national missile defense by requiring DOD to deploy anti-ballistic missile systems capable of defending the U.S. against ballistic missile attacks”. Text dostupný na <http://www.house.gov/house/Contract/defensed.txt> [cit. 9.4.2008].

⁸⁶ KIRSCHTEN, Dirk: *Mixed Signals*

⁸⁷ WALT, Stephen: *Two Cheers...*, s. 67.

v souvislosti s příliš ochotným vstupováním do mezinárodních závazků, i zde se stala předmětem konzervativní kritiky častá absence striktněji amerického národního zájmu. Z tohoto pohledu klíčovou otázku si kladl Charles Krauthammer: Jak se občanské války a etnické konflikty v cizích zemích (jakkoliv jde o hrozné události) dotýkají strategických zájmů USA? Odpověděl si, že v podstatě nijak, jak se pokusil ukázat na příkladech Somálska, Haiti, Bosny nebo Kosova.⁸⁸ Stejnou optikou nahlíželi na otázku zahraničních intervencí i jiní republikáni, byť mohli v jednotlivých případech dojít k jiným odpovědím. Condoleezza Rice například v hodnocení humanitárních intervencí souhlasila se zásahem v Kosovu, protože se jednalo o oblast významnou pro členské státy NATO, které je nejvýznamnější americkou strategickou aliancí. Nicméně zdůraznila, že americké ozbrojené síly jsou nástrojem ke zničení protivníka, nejsou policejní silou „vhodnou k budování občanské společnosti“, a proto by americká intervence při humanitárních krizích měla být spíše vzácnou výjimkou.⁸⁹ Podobně rezervovaný postoj vyjádřil i republikánský Kongres hlasováním pro snížení účasti Spojených států při mírových operacích OSN v roce 1995, přesně v duchu Smlouvy s Amerikou.⁹⁰

4.4 Neokonzervativci v devadesátých letech

S rozpadem Sovětského svazu a pomínutím komunistické hrozby přišli neokonzervativci o nejdůležitější aspekt jejich zahraničněpolitického názorového systému a stáli tak před otázkou, co má být novým základem americké zahraniční politiky. Starší generace argumentovala, že Amerika již nemusí nést tolik zodpovědnosti za světovou bezpečnost a mít tak aktivní roli ve světě, protože, „není v silách USA demokratizovat celý svět.“⁹¹ Opačný názor zaujímal mladší generace, která soudila, že

---

⁸⁸ Podle Krauthammera nejsou mírové operace úkolem pro jedinou světovou supervelmoc. Taková role se více hodí pro státy, které z nich mohou udělat hlavní téma svých zahraničních politik, např. Kanada. KRAUTHAMMER, Charles: *A World Imagined*, s. 24.

⁸⁹ RICE, Condoleezza: *Promoting...*, s. 53.

⁹⁰ THE ECONOMIST: *The Internationalists*. Vol.334, Issue 7905 (March 11, 1995), s. 32.

⁹¹ Autorkou formulace je Jeane Kirkpatrick. KIRKPATRICK, Jeane: *A Normal Country in a Normal Time*, National Interest, Fall 1996, s. 40-43. Citováno podle HALPER, Steven and CLARKE, Jonathan: *America Alone: The Neo-Conservatives and the Global Order*, Cambridge University Press (Cambridge 2004), s. 78.

podpora demokracie by měla být hlavním motivem americké zahraniční politiky, protože, „čím demokratičtější svět bude, tím bude i bezpečnější“.⁹²

Právě důraz na ideový rozměr zahraniční politiky přiměl Joshuu Muravchika a další neokonzervativce k tomu, aby ve volbách v roce 1992 podpořili Billa Clintona. Důvodem jejich odklonu od Republikánské strany byl sklon Bushe staršího k pragmatismu a realismu, zatímco Clinton ve své kampani často zmiňoval podporu demokracie a lidská práva.⁹³ Ovšem za velmi krátkou dobu přišlo rozčarování, když se Clinton stal terčem neokonzervativní kritiky především za své škrty ve výdajích na obranu, ale i za rozhodnutí umožnit homosexuálům vstup do ozbrojených sil a ženám do bojových jednotek.⁹⁴ Neokonzervativní sblížení s demokraty tak skončilo velmi rychle.

Jak již bylo řečeno, devadesátá léta znamenala pro neokonzervativní hnutí téměř zánik. Návrat do vlivných pozic znamenalo až založení think-tanku *Project for the New American Century* (PNAC), se kterým spolupracovala řada vlivných intelektuálů, bývalých vládních představitelů i politických poradců. V únoru 1998 zaslal PNAC otevřený dopis prezidentu Clintonovi, ve kterém 18 prominentních neokonzervativců požadovalo sesazení Saddáma Husajna, podobný dopis zaslali v květnu 1998 i nejvýše postaveným republikánům v obou komorách Kongresu, kde jasně zmiňovali hrozbu zbraní hromadného ničení. Tato událost dokazuje, že v konzervativním hnutí došlo během devadesátých let ke generační obměně, při které vedoucí roli zaujali mladší členové, kteří se shodovali na základních prvcích žádoucí zahraniční politiky. Mezi nimi bylo uznání odpovědnosti Spojených států za světový pořádek, aktivní podpora politické a ekonomické svobody všude na světě, zvýšené výdaje na obranu, podpora demokratických partnerů a naopak vyhraněný postoj vůči těm, kteří nesdílejí americké hodnoty.⁹⁵

Průběh zásahů v Bosně a Kosovu potvrdil neokonzervativcům jejich přesvědčení, že americké vojenské síly jsou nepostradatelné v období mezinárodních krizí. Alianční operace v Kosovu, které byly z velké části provedeny Američany, jejichž

---

⁹² Ibid, s. 80. Pro Muravchikovu rozsáhlejší argumentaci, na kterou v této práci nezbývá prostor, viz MURAVCHIK, Joshua: *The Imperative of American Leadership: A Challenge to Neo-Isolationism*, American Enterprise Institute (Washington, DC, 1996).

⁹³ Muravchik vytýká Bushovi hlavně nečinnost při masakru na náměstí Nebeského klidu, nedokončení války v Zálivu podpořením šíitského povstání anebo varování nástupnickým státům po rozpadajícím se Sovětském svazu před „sebevražedným nacionalismem“. MURAVCHIK, Joshua: *Conservatives for Clinton*, New Republic, Nov 2, 1992, Vol. 207, Issue 19, s. 22.

⁹⁴ MURAVCHIK, Joshua: *Lament of a Clinton Supporter*, Commentary, Vol.96, Issue 2 (Aug 1993), s. 20.

⁹⁵ HALPER, Steven a CLARKE, Jonathan: *America Alone...*, s. 101.

zpravodajství určilo téměř všechny cíle, jasně odhalilo slabost Evropy a její závislost na Spojených státech. Pro neokonzervativce učinilo Kosovo evropské zapojení do bezpečnostních otázek mnohem hůře stravitelným a ukázalo Severoatlantickou alianci spíše jako přítěž než jako pomoc. Zároveň operace na Balkáně odhalily možnosti, které nabízí použití přesně naváděných zbraňových systémů. Technologický pokrok, který umožnil dosáhnout rozhodného vítězství s minimálním počtem ztrát, tak v očích neokonzervativců usnadnil provádění intervencí po celém světě.⁹⁶

Protože neokonzervativci postrádali ve svých řadách zastávce uvnitř Clintonovy administrativy, hlavním zdrojem jejich vlivu na konci devadesátých let byla široká koalice nevládních organizací a think-tanků a jejich úctyhodná publikační činnost. Kromě již zmíněného PNAC lze za nástroje neokonzervativního vlivu označit i American Enterprise Institute (AEI), The Heritage Foundation, Jewish Institute for National Security Affairs (JINSA), Center for Security Policy (CSP) nebo Hudson Institute.⁹⁷ Nicméně na možnost přímo ovlivnit rozhodovací procesy týkající se americké zahraniční politiky museli neokonzervativci čekat až do vítězství George W. Bushe v roce 2000.

5. Republikánská zahraniční politika 2000 – 2001

5.1 Volební kampaň 2000

Nominací George W. Bushe na úřad prezidenta a jeho vítězstvím v listopadu 2000 byl jasně určen dominantní proud v republikánské vnitrostranické diskusi. Obsazením Bílého domu získala Republikánská strana kontrolu nad celým procesem vytváření americké zahraniční politiky a mohla ji tak modelovat podle svých představ deklarovaných v předvolebním boji.

Zahraniční politika nebyla prioritním tématem Bushovy volební kampaně, jeho pozornost se soustředila spíše na domácí iniciativy, jako byly reformy vzdělávacího a daňového systému.⁹⁸ Bush nebyl znám jako velký expert na zahraniční politiku, snad s výjimkou otázek týkajících se vztahů s Mexikem, kterými se zabýval jako guvernér

---

⁹⁶ Ibid, s. 92.

⁹⁷ Ibid, s. 103.

Texasu, a tak poměrně velký vliv na formulování jeho zahraniční politiky měla skupina poradců pod vedením Condoleezy Rice a Paula Wolfowitz.⁹⁹ Bushovy základní zahraničněpolitické vize odrážely jeho vnímání světa jako apriori nebezpečného místa - jak konstatoval jeho poradce Robert Zoellick, moderní republikánská zahraniční politika si uvědomuje, že ve světě jsou lidé, kteří „nenávidí Ameriku a myšlenky, které reprezentuje“, a proto USA „musí mít sílu porazit své nepřátele“.¹⁰⁰ Spolu s tím zastával Bush i jeho tým přesvědčení, že hlavními aktéry na mezinárodní scéně jsou státy, které mají za cíl především sledování svých jasně definovaných národních zájmů a ne vytváření „iluzorní mezinárodní komunity“.¹⁰¹ V tomto systému skládajícím se z jednotlivých států je základním determinantem vzájemných vztahů síla, proto Bush ve své kampani zdůrazňoval nutnost vysoké kvality ozbrojených sil a schopnosti reagovat na případný „vzestup nepřátelské velmoci“ v klíčových světových regionech.¹⁰²

Otázkou zůstávalo, jakými cíli se mají Spojené státy v takovém světě řídit. Podle Bushe měla být americká zahraniční politika vedena především na základě sledování národního zájmu.¹⁰³ Multilaterální dohody a mezinárodní instituce mohou sloužit jako užitečný prostředek, Bush například při kampani zmiňoval posílení NATO, OSN i Mezinárodního měnového fondu. Nicméně hlavním kritériem pro spolupráci s nimi měl být přínos pro americké národní zájmy, v ostatních případech by USA měly být připraveny jednat nezávisle, i když by spojenci dávali přednost kolektivnímu řešení. Slovy Roberta Zoellicka, ne všechny problémy „musí být řešeny multilaterálně.“¹⁰⁴ Podle Bushe navíc Spojeným státům snáze projde nespolečné s jejich partnery díky jedinečnému charakteru amerického velmocenského postavení. Spojené státy totiž do svého národního zájmu zahrnují snahu šířit demokracii a svobodu jednotlivce, což jsou hodnoty, o kterých byl Bush přesvědčený, že je sdílí celý svět.¹⁰⁵ Jak shrnuje Ivo

---

⁹⁸ DAALDER, Ivo H. a LINDSAY, James M.: *America Unbound: The Bush Revolution in Foreign Policy*, Hoboken (John Wiley & Sons, 2005), s. 47.

⁹⁹ Členy této skupiny byli Richard Armitage, Robert Blackwill, Stephen Hadley, Richard Perle, Dov Zakheim a Robert Zoellick. Více o skupině tzv. „Vulkánů“ viz *George Bush and the Vulcans*, kapitola 2 z knihy DAALDER, Ivo H. a LINDSAY, James M.: *America Unbound...*, s. 17-33.

¹⁰⁰ ZOELLICK, Robert: *A Republican...*, s. 70.

¹⁰¹ RICE, Condoleezza: *Promoting...*, s. 62.

¹⁰² *Ibid.*, s. 52.

¹⁰³ Na otázku, jestli zformuloval nějaký princip jak použít americkou moc, Bush při kampani odpověděl: „The first question is what’s in the best interest of the United States“. MURAVCHIK, Joshua: *The Bush Manifesto*, Commentary, Vol.114, Issue 5 (Dec 2002), s. 28.

¹⁰⁴ ZOELLICK, Robert: *A Republican...*, s. 69.

¹⁰⁵ MURAVCHIK, Joshua: *The Bush Manifesto*, s. 28.

Daalder, tento názor představuje pro Bushe ojedinělý odklon od jeho předchozích realistických prohlášení ohledně zahraniční politiky.¹⁰⁶

Jestliže měl být americký národní zájem klíčovým faktorem při tvorbě zahraniční politiky, bylo pro její konečnou podobu rozhodující, jak bude definován. Bush se rozhodně postavil proti neoizolacionistickému křídlu ve vlastní straně slibem, že Amerika v případě jeho vítězství „nerezignuje na svoji vedoucí roli [ve světě]“.¹⁰⁷ Stejně tak se ovšem vymezil proti příliš široké definici amerických národních zájmů, ze které podle něj vycházely časté Clintonovy intervence. Bush slíbil „skromnou“ zahraniční politiku, která bude odrážet americký charakter, tj. „skromnost, kterou má jen ten opravdu silný, a pokoru, které se dostává jen skutečně velkým.“¹⁰⁸ Amerika by se neměla stydět prosazovat své vlastní zájmy, ale zároveň by neměla být ukvapená, pokud jde o použití vlastní síly, protože pozice Spojených států ve světě je tak unikátní, že mohou být snadno považovány za arogantní. V předvolebních debatách dal Bush jasně najevo, že se distancuje od plošně idealisticky vedené zahraniční politiky Clintona/Gorea. Prohlásil, že by byl „velmi opatrný použít naše [americké] jednotky při budování národů (*nation-building*)“, protože ty mají být použity na „vedení a vyhrávání války“.¹⁰⁹ I ve vztazích s tzv. *rogue states* se Bushův tým vyslovil pro klasický realistický princip – odstrašení (*deterrence*). Condoleezza Rice argumentovala, že státy jako Irák nebo Severní Korea nezavdávají příčinu k panice, protože i kdyby získaly zbraně hromadného ničení, nebudou je moci použít z důvodu ničivé americké odvety. Zároveň by Spojené státy měly co nejrychleji zprovoznit protiraketové systémy s cílem eliminovat raketovou hrozbu omezeného rozsahu.¹¹⁰

Bushův program zahraniční politiky byl neokonzervativními intelektuály během volební kampaně kritizován jako příliš realistický. Neokonzervativní časopis *Weekly Standard* z republikánských kandidátů podpořil senátora Johna McCaina (R-AZ), který zastával názor, že nejen analýza na základě amerických národních zájmů (tedy politika George W. Bushe), ale i porušení morálních principů je dostatečným důvodem pro použití amerických ozbrojených sil, protože Spojené státy vyznávají určité hodnoty, které je třeba ctít. Vůči státům darebákům (*rogue states*) navrhoval „ozbrojit,

---

¹⁰⁶ DAALDER, Ivo H: *America Unbound*, s. 44.

¹⁰⁷ Takto se Bush vyjádřil ve svém prvním větším projevu na téma zahraniční politika 19. listopadu 1999 v prezidentské knihovně Ronalda Reagana. DAALDER, Ivo H.: *America Unbound*, s. 36.

¹⁰⁸ V originále „the modesty of true strength and the humility of real greatness“. HALPER, Steven a CLARKE, Jonathan: *America Alone...*, s. 133.

¹⁰⁹ Vyjádření Bushe z druhé prezidentské debaty v roce 2000. HALPER, Steven a CLARKE, Jonathan: *America Alone...*, s. 135.

vycvičit a vybavit síly, které svrhnout jejich vlády a dosadí demokraticky zvolené nástupce.“¹¹¹ Dokladem toho, že tábory neokonzervativců a Bushe k sobě neměly příliš blízko, je i reakce Bushova viceprezidenta Richarda Cheneyho po vyhraných volbách na zmíněnou kritiku, že jsou příliš realističtí: „Oni [neokonzervativci] musejí prodat časopis, my musíme vládnout.“¹¹²

5.2 Složení republikánského zahraničněpolitického týmu

Prvním úkolem nového prezidenta z hlediska zahraniční politiky bylo jmenovat klíčové posty v nové administrativě související se zahraniční politikou a národní bezpečností, a to zejména pozice na ministerstvech zahraničí a obrany a NSC. Jmenování generála Colina Powella ministrem zahraničí nebylo žádným překvapením, Powell byl v době nástupu do úřadu nejpopulárnějším americkým politikem, kterého se Bush dokonce snažil přesvědčit, aby kandidoval na viceprezidenta.¹¹³

Proces jmenování ministra obrany byl naproti tomu komplikovanější. O tento post projevil zájem Paul Wolfowitz, ovšem Bush měl v jeho případě pochybnosti ohledně dostatku manažerských schopností, takže volba nakonec padla na Donalda Rumsfelda, bývalého ministra obrany již za prezidenta Forda.¹¹⁴ Výběr Rumsfelda byl poněkud překvapením, protože neměl nejlepší vztahy s Bushem starším již z dob společného působení ve Fordově administrativě.¹¹⁵

Třetím důležitým počinem bylo jmenování Condoleezy Rice poradkyní pro národní bezpečnost. Ačkoliv se nejednalo o oficiální kabinetní post, Bush dal jasně najevo, že počítá s přítomností Rice při vládních zasedáních, čímž podtrhl význam jejího postavení. Jejím zástupcem se stal Stephen Hadley, taktéž jeden z členů Bushova přípravného volebního týmu.

---

¹¹⁰ RICE, Condoleezza: *Promoting...*, s. 61.

¹¹¹ FIRESTONE, David a MITCHELL, Alison: *The 2000 Campaign: The Overview; In Hot Debate, Bush and McCain Collide Over Campaign's Tactics*, New York Times, February 16, 2000, s. 1.

¹¹² WOLFSON, Adam: *Neoliberalism*, s. 226.

¹¹³ Daalder uvádí, že Powell odmítl s ohledem na přání své ženy. DAALDER, Ivo H.: *America Unbound...*, s. 50.

¹¹⁴ Halper a Clarke uvádějí, že Bush nechtěl, aby se z Wolfowitz stal druhý Les Aspin. Aspin byl prvním ministrem obrany v první Clintonově administrativě, který v úřadu vydržel jen o něco více než jeden rok. HALPER, Steven a CLARKE, Jonathan: *America Alone...*, s. 117.

¹¹⁵ Rumsfeld v sedmdesátých letech zařídil jmenování Bushe staršího ředitelem CIA, čímž ho chtěl eliminovat jako hrozbu pro své vlastní prezidentské ambice. Není tedy překvapující, že za vlády Bushe staršího Rumsfeld působil mimo jeho administrativu. DAALDER, Ivo H.: *America Unbound...*, s. 52.

Významnou roli měla hrát také kancelář viceprezidenta, kde se Richardu Cheneymu podařilo dát dohromady skupinu analytiků a expertů na zahraniční politiku, zejména na oblasti národní bezpečnosti a vojenské problematiky. Cheneyho tým se pravidelně zúčastňoval jednání Bílého domu o zahraniční politice a neokonzervativci patřili jeho významné členy.¹¹⁶

Důležité bylo ovšem i obsazení postů pod kabinetní úrovní, mezi nimi zejména pozice náměstků na ministerstvu zahraničí a v Pentagonu. Mužem číslo dva na ministerstvu zahraničí se stal Richard Armitage, jeden ze signatářů již zmiňovaného dopisu PNAC prezidentu Clintonovi. Dalším signatářem tohoto dopisu, který získal místo na ministerstvu zahraničí, byl John Bolton, který se stal *náměstkem ministra zahraničí pro kontrolu zbraní a mezinárodní bezpečnost*. Neokonzervativci našli uplatnění i na ministerstvu obrany, když se Paul Wolfowitz stal Rumsfeldovým náměstkem a Douglas Feith *náměstkem pro politické plánování*, čímž zaujal v Pentagonu pozici číslo tři. Tento post byl nabídnut i dalšímu prominentnímu neokonzervativci Richardu Perleovi, který dal přednost vedení Defense Policy Board, poradnímu orgánu ministra obrany. Jak je tedy patrné, neokonzervativci našli významné uplatnění v nové republikánské administrativě, ačkoliv nedosáhli na nejvyšší posty.¹¹⁷

Složení Bushova týmu zodpovědného za zahraniční politiku a otázky národní bezpečnosti spolu s Bushovými prohlášeními během kampaně daly vzniknout předpokladu, že Spojené státy se vrátí k opatrnému realismu, typickému pro administrativu Bushe staršího. Tuto domněnku potvrzoval zejména výběr Powella a Rice, protože oba byli úzce spjatí s Brentem Scowcroftem, vlivným poradcem pro národní bezpečnost Bushe staršího, který byl hlavním představitelem realistického názorového proudu.¹¹⁸ Nicméně jeden podstatný rozdíl mezi složeními administrativ otce a syna Bushových existoval. Zatímco za Bushe staršího se Powellovy umírněné realistické názory shodovaly s jeho dalšími kolegy, (např. s Brentem Scowcroftem nebo Jamesem Bakerem) a Cheney byl ten, kdo obhajoval agresivnější a unilaterálnější menšinový postoj, za Bushe mladšího se role obrátily a Powell musel čelit časté názorové opozici Cheneyho a Rumsfelda. Už Powellova tisková konference krátce po

---

¹¹⁶ Zde lze zmínit např. I. Lewise Libbyho, který celému týmu šéfoval. HALPER, Steven a CLARKE, Jonathan: *America Alone...*, s. 120.

¹¹⁷ Z osmnácti signatářů otevřeného dopisu Clintonovi jich deset dostalo práci v administrativě Bushe mladšího. ANANIEVA, Elena: *Foreign Policy Debates in the U.S.*, International Affairs (Moscow), Vol.50, No.1 (2004), s. 9.

¹¹⁸ BARRY, Tom and LOBE, Jim: *The Men Who Stole the Show*, Foreign Policy in Focus, Special Report #18, October 2002, s. 1.

oznámení jeho nominace naznačila, že mezi ním a ostatními existuje určitý názorový rozdíl, který bude třeba překonat. Powell se ve své řeči zaměřil na možnosti jak učinit svět lepším, čímž ignoroval Bushovu předvolební rétoriku o hrozbách, které činí svět nebezpečným.¹¹⁹ Uvnitř Bushovy administrativy tak existovaly latentní rozpory ohledně užití americké moci, které se naplno odhalily až po zářijových teroristických útocích.¹²⁰

5.3 Prvních osm měsíců první Bushovy administrativy

Spíše než návrhy vlastních iniciativ byly hlavní náplní Bushovy zahraničněpolitické agendy v počátcích jeho vlády závazky, které zdědil po předchozí Clintonově administrativě. Nová administrativa byla nucena vyřešit otázku spolupráce s Mezinárodním trestním tribunálem (*International Criminal Court*), kterou přislíbil prezident Clinton svým podpisem smlouvy 31. prosince 2000 a která pro svou platnost vyžadovala následnou ratifikaci Senátem. Proti ICC se vytvořila opozice v obou politických stranách zejména proto, že američtí vojáci na misích v zahraničí měli spadat pod jurisdikci nově vytvářeného orgánu. Možnost, že by ostatní státy mohly iniciovat soudní jednání s členy amerických ozbrojených sil, by podle kritiků ohrozila americkou vedoucí roli ve světě. Bushova administrativa rozhodla, že smlouvu k ratifikaci nepředloží. John Bolton oznámil 6. května 2001 generálnímu tajemníkovi OSN, že USA „nemají v úmyslu ke smlouvě přistoupit“, čímž Clintonův předchozí podpis de facto pozbyl významu.¹²¹ Podobné dědictví po Clintonovi představoval Kjótský protokol, dohoda z roku 1997 o snížení emisí skleníkových plynů za účelem boje proti globálnímu oteplování. Už během volební kampaně vyjádřil Bush svůj nesouhlas s dohodou, kdy jako důvod uváděl její odhadovaný negativní dopad na americký hospodářský růst i nezahrnutí velkých rozvojových zemí jako Indie a Čína. Rice jednoduše konstatovala, že protokol není v národním zájmu Spojených států a na jaře 2001 oznámila evropským partnerům, že Kjóto je „mrtvé“.¹²² V prosinci 2001 došlo

---

¹¹⁹ DAALDER, Ivo H.: *America Unbound...*, s. 100.

¹²⁰ John Ikenberry definuje soupeřící strany tohoto konfliktu jako liberální multilateralisty a unilateralisty. IKENBERRY, John: *American Grand Strategy in the Age of Terror*, Vol.43, No.4 (Winter 2001/2002), s. 26.

¹²¹ HALPER, Steven and CLARKE, Jonathan: *America Alone...*, s. 123.

¹²² Mrtvé z pohledu Spojených států. Neúčast USA, ačkoliv se jednalo o největšího producenta škodlivin, nebránila ostatním zemím uvést dohodu v platnost, což se stalo v roce 2005. KLUGER, Jeffrey: *A Climate of Despair*, Time, April 9, 2001, s. 30. Citováno podle DAALDER, Ivo H.: *America Unbound...*, s. 64.

také k odstoupení od Smlouvy ABM o protiraketových systémech.¹²³ Spolu s těmito předchozími mezinárodními závazky odmítla nová republikánská administrativa i některé nové, např. nový protokol ke Konvenci o biologických zbraních sjednaný na půdě OSN nebo Smlouvu o zákazu zkoušek jaderných zbraní. Bush svou neochotu uzavírat mezinárodních dohody vysvětloval tak, že „mezinárodní závazky se mají brát vážně, ne symbolicky“, proto je třeba odmítnout ty, které Spojené státy považují za špatné.¹²⁴

Tento přístup vzbudil bouřlivé a často nesouhlasné reakce u zahraničních partnerů i na domácí scéně. V některých případech, jako například u Mezinárodního trestního tribunálu, byla trnem v oku amerických partnerů ani ne tak samotná pozice Spojených států, jako spíše nedostatek diplomacie a taktu, který byl charakteristický pro vedení americké zahraniční politiky po Bushově nástupu do funkce.¹²⁵ Ten byl zapříčiněn jednak již zmiňovaným přesvědčením, že díky unikátní pozici Spojených států jim jejich chování snáze projde, jednak názorem, že USA nyní platí cenu za Clintonovu přílišnou snahu vyhovět americkým spojencům.¹²⁶ Celkově někteří viděli Bushovu politiku jako zásadní zlom od předchozí internacionalistické tradice - Charles Kupchan psal o odklonu směrem k „neoizolacionistickým a unilaterálním extrémům“.¹²⁷ Přitom Bush v prvních měsících své vlády nedělal v zásadě nic jiného, než co slíbil ve své volební kampani. Jeho vláda se soustředila detailně na menší počet prioritních, v zásadě vnitropolitických úkolů. V otázkách zahraniční politiky sledoval přísně americký národní zájem a vyvázal USA z dohod, o kterých byl přesvědčen, že nejsou pro Spojené státy prospěšné. Zároveň do zahraniční politiky promítl velkou citlivost vůči domácí politické situaci i zájmovým skupinám, která s sebou ovšem přinesla necitlivost vůči reakcím ostatních zemí.¹²⁸ *The Economist* označil Bushovu zahraniční politiku před 11. zářím za klasický příklad *Realpolitik*, kde byl důraz kladen na moc a

---

¹²³ Rozhodnutí odepsat smlouvu bylo ovšem učiněno nejpozději již v srpnu 2001, zbylý čas byl věnován pokusům o diplomatickou přípravu tohoto aktu. HALPER, Steven a CLARKE, Jonathan: *America Alone...*, s. 127.

¹²⁴ MURAVCHIK, Joshua: *The Bush Manifesto*, s. 28.

¹²⁵ Přístup prezidenta Bushe shrnul Colin Powell takto: „[Bush] makes sure people know what he believes in. And then he tries to persuade others that this is the correct position. When it does not work, then we will take the position we believe is correct and I hope the Europeans are left with a better understanding of the way in which we want to do business.“ THE ECONOMIST: *Old Friends and New*, Vol.363, Issue 8275 (Jun 1, 2002), s. 28.

¹²⁶ DAALDER, Ivo H.: *America Unbound...*, s. 71.

¹²⁷ KUPCHAN, Charles A.: *Misreading September 11th*, in TUCKER, Robert W. et al.: *One Year On: Power, Purpose and Strategy in American Foreign Policy*, National Interest, Issue 69 (Fall 2002), s. 28.

¹²⁸ DAALDER, Ivo H.: *America Unbound...*, s. 70.

americkou svobodu jednání s omezeným využitím diplomacie.¹²⁹ Priority Bushovy zahraniční politiky před 11. zářím ukazuje i jeho prohlášení, že „Spojené státy nemají na světě důležitější vztahy než ty s Mexikem.“¹³⁰

Unilaterální odmítnutí mezinárodních dohod, ke kterým došlo v počátcích Bushovy vlády, je v souladu s neokonzervativním přesvědčením, že mezinárodní smlouvy jsou spíše prostředkem k omezení než posílení americké moci. Nebylo by ovšem správné vidět neokonzervativce jako rozhodující sílu při tvorbě americké zahraniční politiky v tomto období. Naopak, některé Bushovy kroky je výrazně zklamaly a jeho zahraniční politiku považovali za příliš umírněnou. Například krátce po svém nástupu do úřadu se Bush rozhodl nenavýšit vojenský rozpočet o více, než kolik předpokládal původní Clintonův návrh, což bylo v ostrém rozporu s Bushovými předvolebními sliby zastavit zanedbávání ozbrojených sil.¹³¹ Podobné rozčarování zažili neokonzervativci i během první krize Bushovy vlády, která vznikla v důsledku incidentu ohledně amerického špionážního letadla v Číně. Prvního dubna 2001 bylo americké průzkumné letadlo nuceno po kolizi s čínskou stíhačkou, při které zahynul čínský pilot, nouzově přistát na ostrově Hainan, načež bylo spolu s posádkou zajištěno čínskými úřady. Bush se nejprve rozhodl zaujmout rozhodný postoj požadující okamžité propuštění amerických vojáků, avšak po podobně rozhodné čínské reakci, která takový postup vyloučila, vyřešil celou situaci až dopis amerického velvyslance v Pekingu, ve kterém USA vyjádřily politování nad celou událostí.¹³² Pro neokonzervativce se Bushův ústupek čínskému tlaku rovnal „národnímu ponížení“, jehož výsledkem bylo posílení stoupců Powellova kompromisního křídla na úkor stoupců tvrdé linie uvnitř Bushovy administrativy.¹³³ Období, kdy se neokonzervativci budou těšit výrazně většímu vlivu, mělo přijít až později.

---

¹²⁹ THE ECONOMIST: *On His High Horse*, Vol.365, Issue 8298 (Nov 9, 2001), s. 27.

¹³⁰ DAALDER, Ivo H.: *America Unbound...*, s. 63.

¹³¹ Slovy Roberta Kagana a Williama Kristola: „[Bush] may go down in history as the man who let American military power atrophy and America’s post-Cold War preeminence slip away.“ KAGAN, Robert a KRISTOL, William: *No Defense*, Weekly Standard, July 23, 2001, s. 13. Citováno podle HALPER, Steven a CLARKE, Jonathan: *America Alone...*, s. 129.

¹³² Dopis tak bývá označován jako „the letter of two sorrys“. První lítost vyjádřily Spojené státy za smrt čínskému pilotu, druhou za přistání na ostrově bez předchozího souhlasu čínských úřadů. DAALDER, Ivo H.: *America Unbound...*, s. 68.

¹³³ KAGAN, Robert a KRISTOL, William: *A National Humiliation*, Weekly Standard, April 16, 2001. Citováno podle: HALPER, Steven a CLARKE, Jonathan: *American Alone...*, s. 131.

6. Republikánská zahraniční politika 2001-2003

6.1 Teroristické útoky z 11. září 2001

Teroristické útoky na Světové obchodní centrum a Pentagon změnilly podobu americké zahraniční politiky, ale příliš nezměnily způsob, jakým americký prezident vnímal okolní svět. Útoky naopak posílily jeho názor, že svět je apriori nebezpečné místo. Zároveň upevnily jeho přesvědčení, že mezinárodní instituce a dohody Ameriku neochrání, ta se pro zajištění své bezpečnosti musí spolehnout na svou ozbrojenou moc. Podporu, které se USA po útocích dostalo,¹³⁴ prezident Bush interpretoval jako důkaz výjimečné role Spojených států ve svobodném světě, který se v období krize sjednotí pod americkým vedením. Tuto interpretaci potvrzoval fakt, že v období po 11. září zanechaly ostatní světové mocnosti jakýchkoliv snah o vyvažování americké moci a jasně se přiklonily k americkému táboru.¹³⁵

Na domácí politické scéně útoky pomohly vytvořit stav připomínající zaniklý konsensus z dob studené války. 14. září 2001 schválil Kongres rezoluci, kterou opravňoval prezidenta Bushe použít „nutné a přiměřené síly“ proti těm, kteří „plánovali, spáchali anebo napomáhali při spáchání“ teroristických útoků, čímž vlastně zákonodárci vyhlásili válku a nechali na prezidentovi, aby určil, kdo je nepřítelem a jak bude válka vedena.¹³⁶ Tento přesun pravomocí způsobil, že Bílý dům se stal naprosto dominantním tvůrcem americké zahraniční politiky, přičemž hlavním determinantem toho, co je americkým zájmem a kdy lze použít sílu při jeho sledování, se stal úsudek prezidenta.¹³⁷ Zahraničněpolitický konsensus po teroristických útocích dosvědčuje i fakt, že Kongres nenamítal nic proti zrušení sankcí vůči Pákistánu, zavedených po provedení jeho jaderného testu, ani proti odstoupení od Smlouvy ABM v prosinci 2001.¹³⁸

Další změnou, kterou přineslo 11. září, je nárůst významu zahraniční politiky v Bushově agendě. Zahraniční politika se zbavila svého druhořadého postavení a stala se naopak Bushovou prioritou. Boj proti terorismu se stal její hlavní náplní, neboť, jak

---

¹³⁴ Zde lze zmínit rezoluci Spojených národů z 12. září 2001 odsuzující teroristické útoky nebo první použití článku 5 v historii Severoatlantické aliance.

¹³⁵ KRAUTHAMMER, Charles: *Unipolar Moment Revisited*, s. 8.

¹³⁶ Celý text rezoluce k dispozici např. na

http://www.house.gov/ryan/press_releases/2001pressreleases/useofforce91401.html [cit. 23.4.2008].

¹³⁷ TUCKER, Robert W.: *The End of Contradiction?* In: TUCKER, Robert W. et al.: *One Year On: Power, Purpose and Strategy in American Foreign Policy*, National Interest, Issue 69 (Fall 2002), s. 6.

¹³⁸ DAALDER, Ivo H.: *America Unbound...*, s. 91.

konstatuje Walter Russel Mead, Bushova administrativa se z něj snažila učinit hlavní organizační princip, podle kterého bude vedena zahraniční a do velké míry i domácí politika a který by plnil podobnou sjednocující roli jako studená válka v druhé polovině 20. století.¹³⁹ Jako hlavní protivník Spojených států byl definován terorismus, jehož hlavní hrozbou bylo použití zbraní hromadného ničení, což je téma, které se v americké politice před 11. září neobjevovalo příliš často, většinou ve spojení s programem národní protiraketové obrany.¹⁴⁰ Útoky přivedly Spojené státy do války proti terorismu a bylo na prezidentu Bushovi, aby rozhodl, jakým způsobem a proti komu bude vedena.¹⁴¹

6.2 Národní bezpečnostní strategie USA 2002

Přístup Bushovy administrativy k válce s terorismem oficiálně shrnula Národní bezpečnostní strategie Spojených států ze září 2002, ve které se jasně odrážely změny v americké zahraniční politice, ke kterým došlo od 11. září 2001. Dokument formuloval tři hlavní cíle, a to:

- 1) bránit mír proti hrozbě teroristů a tyranů
- 2) zachovat mír vytvářením dobrých vztahů mezi světovými mocnostmi
- 3) šířit mír podporou svobodných a otevřených společností na každém kontinentu¹⁴²

K dosažení prvních dvou cílů, tj. vítězství nad teroristy a zabránění konfliktu mezi velmocemi, strategie počítala s vybudováním a udržením amerických ozbrojených sil na takové úrovni, aby „odradily potencionálního protivníka od zvyšování své vojenské moci v naději na předstihnutí nebo vyrovnání americké moci“.¹⁴³ Podle Johna

---

¹³⁹ MEAD, W. R.: *Power, Terror ...*, s. 112.

¹⁴⁰ Ačkoliv někteří autoři viděli terorismus a ZHN jako hlavní hrozby již dlouho před 11. zářím, viz např. KRAUTHAMMER, Charles: *The Unipolar Moment*, s. 24.

¹⁴¹ Fakt, že USA jsou ve válce, konstatoval Bush v telefonickém rozhovoru s viceprezidentem Cheneyem již 11. září 2001. HALPER, Steven a CLARKE, Jonathan: *America Alone...*, s. 137.

¹⁴² Tyto formulace pochází již z řeči prezidenta Bushe na akademii ve West Pointu 1. července 2002. *The National Security Strategy of the United States of America*, September 2002, s. 1. Dostupné na <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2002/index.html> [cit. 23.4.2008].

¹⁴³ *The National Security Strategy of the United States of America (NSS) 2002*, s. 30.

Mearsheimera bylo pro některé konzervativce vybudování americké vojenské moci dokonce výchozím bodem pro vytvoření globálního amerického impéria.¹⁴⁴

Právě otázka použití amerických ozbrojených sil byla nejkontroverznějším aspektem nové bezpečnostní strategie. Ponaučení, které si Bush odnesl z útoků 11. září a které se promítlo do národní bezpečnostní strategie, bylo, že Spojené státy mají ve světě protivníky, které nezastaví ani americká síla a hrozba americké odvety, tudíž tradiční princip odstrašení nemusí vždy fungovat.¹⁴⁵ Proto musí Spojené státy přistoupit k preemptivnímu jednání (*preemptive action*), aby včas zneškodnily případné hrozby, protože, jak uvedl prezident Bush ve Zprávě o stavu Unie v lednu 2002, „čas není na naší [tj. americké] straně“, ¹⁴⁶ což je pravý opak toho, když Condoleezza Rice během předvolební kampaně psala, že čas hraje proti nepřátelským režimům.¹⁴⁷ Samotný fakt, že Spojené státy vůbec o preemptivní akci uvažují zas tolik kontroverzní nebyl, neboť v historii americké zahraniční politiky lze nalézt podobné příklady.¹⁴⁸ Nicméně, jak tvrdí Steven Harper a Jonathan Clarke, nikdy předtím nebyla preempce formální součástí americké strategické doktríny.¹⁴⁹ Bushův tým se sice snažil poněkud zmírnit význam zařazení preemptivní akce do národní bezpečnostní strategie slibem, že počet případů, kdy může být použita, bude velmi malý,¹⁵⁰ i tak se tato součást strategie stala předmětem vnitrostranické kritiky.

Brent Scowcroft například namítal, že veřejné deklarování preemptivního záměru nepřinese Spojeným státům žádnou výhodu. Argumentoval, že se víceméně předpokládalo, že mohou nastat okolnosti, za kterých USA budou jednat preemptivně, avšak veřejné oznámení tohoto faktu pouze přispěje k tomu, že budou Spojené státy vnímány jako arogantní a unilaterální mocnost.¹⁵¹ Další realistický kritik, Henry Kissinger, zastával názor, že připuštění možnosti preempce by mohlo přimět ostatní

---

¹⁴⁴ Realista Mearsheimer se staví proti těmto snahám s poukázáním na obtíže spojené s projekty *nation-building*. Viz MEARSHEIMER, John J.: *Hearts and Minds*. In: TUCKER, Robert W. et al.: *One Year On: Power, Purpose and Strategy in American Foreign Policy*, National Interest, Issue 69 (Fall 2002), s. 14.

¹⁴⁵ „Traditional concepts of deterrence will not work against a terrorist enemy whose awowed tactics are wanton destruction and the targeting of innocents...“ NSS 2002, s. 15.

¹⁴⁶ DAALDER, Ivo H.: *America Unbound...*, s. 119.

¹⁴⁷ Viz RICE, Condoleezza: *Promoting...*, s. 61.

¹⁴⁸ Mervyn Leffler jako příklad uvádí americké intervence v latinskoamerických zemích v první polovině dactáho století. LEFFLER, Mervyn: *9/11 and the Past...*, s. 1053.

¹⁴⁹ HALPER, Steven a CLARKE, Jonathan: *America Alone...*, s. 142.

¹⁵⁰ Dle vyjádření Condoleezy Rice: „The number of cases in which it might be justified will always be small. It does not give a green light -- to the United States or any other nation -- to act first without exhausting other means, including diplomacy.“ *A Balance of Power That Favors Freedom*, Wriston Lecture at the Manhattan Institute for Policy Research, October 1, 2002, <http://www.manhattan-institute.org/html/wl2002.htm> [cit. 1.2.2008].

země začít si nárokovat podobné právo podle toho, jak definují hrozby pro svou bezpečnost, což rozhodně není v americkém národním zájmu.¹⁵² V neposlední řadě byla strategie kritizována za konceptuální zmatečnost, neboť některé Bushovy výroky vytvářely domněnku, že pod pojmem „preemptivní“ má vlastně na mysli vedení preventivní války, která, na rozdíl od preemptivní, není tradičně uznávána jako legitimní nástroj sebeobrany. Důležitým faktem je, že vybrané pasáže v dokumentu tento výklad umožňovaly.¹⁵³

Dalším významným mechanismem obsaženým v národní bezpečnostní strategii je spojení mezi teroristy a tzv. *rogue states*. Již krátce po teroristických útocích se Bushova administrativa jasně vyjádřila, že problémem nejsou pouze teroristé, ale také režimy, díky kterým operují, a strategie toto přesvědčení reflektovala příslibem boje proti „režimům, které terorismu poskytují úkryt, podporu a používají jej pro své politické cíle.“¹⁵⁴ John Lewis Gaddis toto považuje za nejdůležitější závěr celé doktríny, totiž, že již není dostačující nechat okolní autoritářské režimy na pokoji. Naopak, 11. září ukázalo, že takové režimy se ve spojení s radikalismem mohou stát velkou hrozbou pro americkou demokracii, proto by Spojené státy měly aktivně jednat ve snaze tyto režimy reformovat nebo nahradit.¹⁵⁵ Tento teoretický posun od teroristů k teritoriálním státům je důležitý pro další události, např. pro zdůvodnění nutnosti zásahu proti Iráku. Skutečnost, že bezpečnostní strategie považuje za důležité spolupracovat s liberálními demokraciemi a snažit se rozšiřovat jejich počet, ukazuje, že neokonzervativci vyšli vítězně z interní diskuse s realisty uvnitř Bushovy administrativy o tom, nakolik je charakter okolních režimů relevantní a důležitý pro americkou zahraniční politiku.¹⁵⁶

---

¹⁵¹ DAALDER, Ivo H.: *America Unbound...*, s. 124.

¹⁵² DAALDER, Ivo H., LINDSAY, James M. and STEINBERG, James B.: *The Bush National Security Strategy: An Evaluation*, The Brookings Institution Policy Brief #109, s. 7. http://www.brookings.edu/papers/2002/10defense_daalder.aspx [cit. 30.1.2008].

¹⁵³ Viz např. „The United States will not use force in all cases to preempt emerging threats, nor should nations use preemption as a pretext for aggression. Yet in an age where the enemies of civilization openly and actively seek the world's most destructive technologies, the United States cannot remain idle while dangers gather.” NSS 2002, s. 15.

¹⁵⁴ NSS 2002, s. 5.

¹⁵⁵ GADDIS, John L.: *A Grand Strategy of Transformation*, Foreign Policy, Issue 133 (Nov/Oct 2002), s. 53.

¹⁵⁶ Gary Schmitt nabízí kontrast s administrativou Bushe staršího, ve které jasně dominovali realisté. Na začátku devadesátých let nebyl charakter režimu palestinské samosprávy žádnou překážkou pro zahájení mírového procesu z Osla, o deset let později již byl jedním z hlavních problémů při amerických snahách o řešení blízkovýchodního konfliktu. SCHMITT, Gary: *A Case of Continuity* In: TUCKER, Robert W. et al.: *One Year On: Power, Purpose and Strategy in American Foreign Policy*, National Interest, Issue 69 (Fall 2002), s. 11.

Neokonzervativci sami považovali národní bezpečnostní strategii za své vítězství, dokument označili za „typicky neokonzervativní dokument“.¹⁵⁷ Plán rozsáhlých výdajů na obranu a důraz na možnost preemptivní akce byly součástí již Defense Planning Guidance, plánu spravování amerických vojenských sil připraveného v roce 1992 pro tehdejšího ministra obrany Richarda Cheneyho týmem poradců vedených Paulem Wolfowitzem. Zatímco administrativa Bushe staršího plán nakonec jako příliš kontroverzní odmítla, jeho myšlenky se staly základními motivy bezpečnostní strategie Bushe mladšího, v jehož administrativě Wolfowitz zaujímal post náměstka ministra obrany.¹⁵⁸ Příčinu úspěchu neokonzervativních myšlenek při vytváření dokumentu je třeba hledat v atmosféře, jakou vytvořily teroristické útoky z 11. září. Podle vyjádření zaměstnanců Pentagonu jejich brutální charakter učinil „do té doby těžko představitelnou agresivní (*hard-line*) vojenskou strategii politicky možnou“.¹⁵⁹ Útoky na Světové obchodní centrum a Pentagon z 11. září vnesly mezi širší veřejnost i do politického prostředí pocity strachu a odporu, současně s tím ale i hrdinství a odhodlání. Veřejnost byla připravena podpořit americké politické vedení a jím připravovanou rozhodnou odpověď, takže, slovy Zacharyho Seldena, „to, co se před 11. zářím zdálo být příliš riskantním, se v období po útocích stalo přijatelným.“¹⁶⁰

Agenda obsažená ve strategii byla na hony vzdálená „realismu ve službách amerických ideálů“, o kterém mluvil Bush ve své předvolební kampani.¹⁶¹ Tatam bylo odhodlání nepouštět se do projektů *nation-building*, se kterým Bush mladší, Rumsfeld nebo Powell nastupovali do svých úřadů, vědomi si přinejlepším smíšených výsledků, jakých USA při minulých snahách o podporu demokracie vojenskou silou dosáhly.¹⁶² Záříjové útoky podle prezidenta Bushe nabídly příležitost pro vytyčení velkých cílů a snahu o jejich dosažení. Bushův tým ve své rétorice začal mluvit o propojení amerického idealismu a amerického národního zájmu, čímž de facto přijal tuto hlavní neokonzervativní premisu za svou.¹⁶³ Nejcharakterističtější zahraničněpolitickým

---

¹⁵⁷ ZELIKOW, Philip: *The Transformation of National Security*, National Interest, Spring 2003, s. 26. Citováno podle: HALPER, Steven a CLARKE, Jonathan: *America Alone...*, s. 141.

¹⁵⁸ GADDIS, John Lewis: *A Grand Strategy...*, s. 2.

¹⁵⁹ ALLEN, Mike a SIPRESS, Alan: *High Stakes, Tension Magnify Differences Among Members of Bush's War Cabinet*, The Washington Post, September 26, 2001. Citováno podle HALPER, Steven a CLARKE, Jonathan: *America Alone...*, s. 151.

¹⁶⁰ SELDEN, Zachary: *Neocenservatives...*, s. 31.

¹⁶¹ HALPER, Steven a CLARKE, Jonathan: *America Alone...*, s. 139.

¹⁶² Mervyn Leffler uvádí jako příklad americké snahy v centrální Americe nebo koloniální zkušenost na Filipínách. LEFFLER, Mervyn: *9/11 and the Past...*, s. 1055.

¹⁶³ Např. Condoleezza Rice ve své přednášce na Manhattan Institute 1. října 2002 prohlásila, že „there is an old argument between the so-called “realistic” school of foreign affairs and the “idealistic” school...”

počinem, které odráželo změny v americké zahraniční politice po 11. září, bylo rozhodnutí vést válku proti Iráku, i když opomenout nelze ani operaci v Afghánistánu, která se taktéž vyznačovala demokratizačními ambicemi.

6.3 Válka v Iráku a republikánská zahraniční politika

V období před teroristickými útoky nebylo odstranění režimu Saddáma Husajna prioritou Bushovy administrativy. Spojené státy se snažily využívat režim sankcí, který by Iráku znemožnil získat vojenský materiál a který Colin Powell označil za úspěšný.¹⁶⁴ Výjimku mezi vysoce postavenými úředníky Bushovy administrativy představoval Paul Wolfowitz, který považoval za chybu, že nedošlo k svržení Husajnova režimu již za první války v Zálivu za Bushe staršího. Svůj názor, že odstranění Husajna je v americkém zájmu, zopakoval i při slyšeních v Kongresu během své nominace, kdy řekl, že pád Husajnovy vlády by měl být reálnou volbou americké zahraniční politiky.¹⁶⁵

Události 11. září způsobily, že otázka Iráku se objevila na pořadu dne. Ještě ten den vyjádřil Wolfowitz své přesvědčení, že Husajn byl zapojený do přípravy útoků, prezident Bush řekl totéž o šest dní později.¹⁶⁶ Na zasedání v Camp Davidu 15. září obhajoval Wolfowitz zásah v Iráku, jehož možnost připustil i ministr Rumsfeld o tři dny dříve. Dne 20. září, v den, kdy Bush dal jasně najevo, že válka s terorismem se neomezí jen na Al-Kájdu, odeslala skupina neokonzervativců otevřený dopis prezidentu Bushovi, ve kterém požadovali svržení Husajna, i kdyby se neprokázalo jeho spojení s teroristickými útoky.¹⁶⁷ Irák se tedy od počátku stal jedním z důležitých témat války proti terorismu.

Neokonzervativní obhajoba nutnosti zásahu v Iráku se opírala o dva pilíře, bezpečnostní hrozbu, kterou Irák představoval, a národní zájem, obsažený ve snaze podporovat demokracii ve světě. Teroristické útoky ukázaly, že zbraně hromadného

---

These categories obscure reality. In real life, power and values are married completely.” *A Balance of Power That Favors Freedom*, Wriston Lecture at the Manhattan Institute for Policy Research, October 1, 2002, <http://www.manhattan-institute.org/html/wl2002.htm> [cit. 1.2.2008].

¹⁶⁴ „... to some extent, I think we ought to declare this a success. We have kept him contained, kept him in his box.“ *Powell’s press Briefing Aboard Aircraft en Route to Cairo*, Egypt, February 23, 2001. <http://www.state.gov/secretary/former/powell/remarks/2001/931.htm> [cit. 23.4.2008].

¹⁶⁵ HALPER, Steven a CLARKE, Jonathan: *America Alone...*, s. 148.

¹⁶⁶ WOODWARD, Bob: *Bush At War* (Simon & Schuster, 2002), s. 99. Citováno podle DAALDER, Ivo H.: *America Unbound...*, s. 128.

¹⁶⁷ HALPER, Steven a CLARKE, Jonathan: *America Alone...*, s. 149.

ničení ve spojení s terorismem jsou největší hrozbou pro Spojené státy, a o Iráku se všeobecně soudilo, že o ně usiluje, pokud je již nevlastní.¹⁶⁸ Svržení Saddáma Husajna a následná demokratizace Blízkého východu měla přinést větší stabilitu celému regionu. Případný úspěch demokracie v Iráku měl mít velký dopad na okolní státy a v nich probíhající demokratizační hnutí. Změna režimu v Iráku měla navíc přinést konec potlačování lidských práv v tomto státě.¹⁶⁹ To, že byl prezident Bush připravený naslouchat nekonzervativním argumentům, dosvědčuje fakt, že tyto motivy byly zmíněny v Bushově zprávě o stavu Unie z ledna 2002.¹⁷⁰

S tím, jak se plán zásahu v Iráku stával konkrétnější, objevila se vůči němu republikánská opozice, a to jak uvnitř Bushovy administrativy, tak mimo ni. Šéf CIA George Tenet se obával, že případná válka by vyvolala větší vlnu terorismu a mohla by dokonce Husajna přimět k tomu, aby předal část svých zbraní teroristickým organizacím. Tyto závěry se objevily i v *National Intelligence Estimate on Iraq* z října 2002.¹⁷¹ Powell tento názor sdílel a zároveň pochyboval, že by válka byla tak snadnou záležitostí, jakou sliboval Pentagon. Powell považoval použití vojenské síly až za poslední možnost a dával přednost vyvíjení diplomatického a hospodářského tlaku.¹⁷² V září 2002 se vyslovil pro pokračování zbrojních inspekcí v Iráku, což bylo v kontrastu s pozicí Rumsfelda i Cheneyho. Rovněž Powellovy obavy, že by Irák mohl rozbít mezinárodní koalici, kterou se podařilo dát dohromady pro válku s terorismem v Afghánistánu, byly Pentagonem i vlivným Defense Policy Board odmítnuty.¹⁷³

---

¹⁶⁸ Reakci na teroristické útoky, která si uvědomuje hrozbu zbraní hromadného ničení, představuje např. sloupek George Willa z 11. září 2001. WILL, George: *The End of Our Holiday From History*, The Washington Post, Sept 11, 2001, s. A27.

¹⁶⁹ Pro příklad argumentace ve prospěch snahy o demokratizaci Blízkého východu viz MURAVCHIK, Joshua: *The Bush Manifesto*, s. 29-30.

¹⁷⁰ Ohledně zbraní hromadného ničení Bush prohlásil: „Iraq continues to flaunt its hostility toward America and to support terror. The Iraqi regime has plotted to develop anthrax, and nerve gas, and nuclear weapons for over a decade.” Ve vztahu k lidským právům Bush slíbil, že „...America will always stand firm for the non-negotiable demands of human dignity... America will take the side of brave men and women who advocate these values around the world, including the Islamic world, because we have a greater objective than eliminating threats and containing resentment.” *State of the Union Address*, January 29, 2002, text dostupný na <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html> [cit. 23.4.2008].

¹⁷¹ Odtajněné části dokumentu dostupné na http://www.fas.org/irp/congress/2003_cr/h072103.html [cit. 29.4.2008].

¹⁷² Ivo Daalder zde hovoří o tzv. Powell Doctrine, která vyjadřovala Powellovu obezřetnost vůči přeceňování efektivnosti použití ozbrojených sil, ke kterému často ze strany Pentagonu docházelo. DAALDER, Ivo H.: *America Unbound...*, s. 131.

¹⁷³ Slovy Richarda Perlea: „It’s wonderful to have the support of our friends and allies, but our foremost consideration has to be to protect this country and not take a vote among others as to how we should do it.” IKENBERRY, John: *American Grand Strategy...*, s. 28.

Výhrady vůči případné válce v Iráku přicházely i od republikánů mimo Bushovu administrativu, a to zejména v létě a na podzim 2002, kdy se Kongres rozhodoval, zda udělit prezidentovi pravomoc použít proti Iráku americké ozbrojené síly. Vůdce republikánské většiny ve Sněmovně reprezentantů Dick Armey (R-TX) varoval, že nevyprovokovaný útok na Irák by porušil mezinárodní právo a připravil Spojené státy o podporu okolního světa. Podobný názor zastávali i senátoři Richard Lugar (R-IN) a Chuck Hagel (R-NE), kteří soudili, že případný preemptivní útok nelze za stávajících podmínek ospravedlnit.¹⁷⁴ Rovněž vůdce republikánské menšiny v Senátu¹⁷⁵ Trent Lott (R-MS) nebyl spokojený se zdůvodněním nutnosti zásahu v Iráku poskytnutým Bílým domem s poukázáním na rozpor mezi vystoupeními Powella na jedné straně a Cheneyho a Rumsfelda na straně druhé.¹⁷⁶ Taktéž konzervativci z administrativy Bushe staršího se stavěli proti. Lawrence Eagleburger se obával, že Irák odvrátí pozornost od důležitějších cílů v boji s terorismem,¹⁷⁷ James Baker argumentoval, že by se USA s ohledem na velké náklady případné války měly snažit nejít do Iráku bez spojenců.¹⁷⁸ Námitky realistů shrnul Brent Scowcroft tvrzením, že Saddám Husajn je racionální hráč, jehož hlavním zájmem je zachování jeho režimu. Zbraně hromadného ničení se snaží získat proto, aby odvrátil hrozící americkou intervenci, a rozhodně nemá v úmyslu předat je teroristům, protože tím by „nechal jako zpáteční adresu Bagdád“.¹⁷⁹

Bushova administrativa s vnitrostranickou opozicí nesouhlasila. Rice přirovnala americkou misi v Iráku k rekonstrukci Evropy po druhé světové válce, čímž se jasně ztotožnila s neokonzervativními pozicemi.¹⁸⁰ V září 2002 obhajovala základní premisu obsaženou v národní bezpečnostní strategii, že není dostačující spoléhat se, že pokud Spojené státy nechají Husajna na pokoji, nechá na pokoji i on Ameriku. Postup Bushova týmu v září 2002 podpořili někteří důležití odborníci na zahraniční politiku mimo administrativu. Henry Kissinger například tvrdil, že nedostatek vůle vypořádat se

---

¹⁷⁴ SCHMITT, Eric: *Iraq Is Defiant as G.O.P. Leader Opposes Attack*, The New York Times (Aug 9, 2002), s. 6.

¹⁷⁵ Republikáni byli v Senátu ve 107. Kongresu v menšině od června 2001, kdy se republikán Jim Jeffords z Vermontu prohlásil za nezávislého a oznámil, že bude většinou hlasovat s demokraty.

¹⁷⁶ FISHER, Louis: *Deciding on War Against Iraq: Institutional Failures*, Political Science Quarterly, Vol. 118, No. 3 (Fall 2003), s. 392.

¹⁷⁷ *Interview With Lawrence Eagleburger*, Fox News: Fox News Sunday (Aug 18, 2002), transkript dostupný v databázi Factiva [cit. 29.4.2008].

¹⁷⁸ BAKER, James A. III: *The Right Way to Change a Regime*, The New York Times, Aug 25, 2002, s. 9.

¹⁷⁹ SCOWCROFT, Brent: *Don't Attack Saddam*, The Wall Street Journal (Aug 15, 2002), s. A12.

¹⁸⁰ RICE Condoleezza: *Transforming the Middle East*, Washington Post, August 7, 2003, s. A21. Citováno podle HALPER, Steven a CLARKE Jonathan: *America Alone...*, s. 156.

s Irákem by vypadal jako malá odhodlanost Spojených států bránit se¹⁸¹ a George Shultz byl přesvědčený, že nebezpečí plynoucí z Iráku „roste každým dnem“.¹⁸²

Bushovi se podařilo vyvolat hlasování v Kongresu o rezoluci umožňující použití vojenských sil proti Iráku ještě před volbami do Kongresu v listopadu 2002, čímž vyvinul tlak na zákonodárce, kteří nechtěli být voliči viděni jako nerozhodní v otázkách národní bezpečnosti. Zřejmě i proto se mu podařilo získat na svou stranu většinu vnitrostranické opozice. Rezoluce byla schválena Sněmovnou reprezentantů 10. října 2002 a proti se vyslovilo pouhých 6 z celkových 223 republikánů (na rozdíl od 126 demokratů z celkových 208). V Senátu o den později pro rezoluci nezvedl ruku jediný republikánský senátor - Lincoln Chaffee (R-RI), demokraté rezoluci podpořili v poměru 29:21. O pět měsíců později, 20. března 2003, zahájila mezinárodní koalice vedená Spojenými státy vojenské operace proti Iráku.

6.4 Příčiny neokonzervativního úspěchu

Faktorů, které mohly způsobit náhlý vzestup neokonzervativců, se nabízí několik. Jedním z důležitých předpokladů pro úspěch neokonzervativců při prosazování jejich programu byl samotný vztah Bushe mladšího k zahraniční politice. Už při své předvolební kampani dal Bush jasně najevo, že tato oblast není jeho prioritou a koneckonců ani doménou. Vždyť i veškeré předchozí zkušenosti se zahraniční politikou, které mohl získat během svého působení jako texaský guvernér, byly omezeny na občasné vztahy s Mexikem. Jeho relativní nezájem o zahraniční politiku dokresluje i fakt, že před 11. zářím nepředstavil v tomto směru jedinou významnější iniciativu. Bush při nástupu do úřadu v lednu 2001 neměl žádný seznam konkrétních zahraničněpolitických cílů, jejichž dosažení by se mělo stát hlavní náplní činnosti jeho administrativy. To jej učinilo přístupnějším naslouchat těm, kteří mu byli schopni předložit konkrétní plány a strategie.

Schopnost předložit konkrétní plány je druhým faktorem, ze kterého neokonzervativci těžili, neboť byli jediní, kteří v období po teroristických útocích přišli s promyšleným návrhem americké odpovědi. Jejich program měl tu výhodu, že vycházel z hlubokých teoretických základů a zároveň doporučoval konkrétní akce

---

¹⁸¹ *Anticipatory Defense in the War on Terror*, New Perspectives Quarterly, Vol.19, No.4 (Fall 2002), http://www.digitalnpq.org/archive/2002_fall/rice.html [cit. 2.3.2008].

v zahraničí v době, kdy byly Spojené státy zaskočeny terorismem na vlastní půdě. Je pravda, že neokonzervativní program byl připravován již dlouhou dobu, neboť jeho základy lze spatřovat už v „nedotažené“ první válce v Zálivu a v Defense Planning Guidance, a tedy pro jiné okolnosti. Útoky 11. září ovšem neokonzervativcům pomohly v tom, že jasně odhalily možné hrozby pro Spojené státy, a v tom, že učinily předchozí návrhy agresivních strategií akceptovatelnými.

Dalším faktorem, který nelze opomenout, je pozice neokonzervativců uvnitř Bushovy administrativy během událostí 11. září. Na rozdíl od devadesátých let minulého století, kdy neokonzervativci vesměs nadrželi politické posty a byli tak odkázáni především na publikační činnost a think-tanky jako nástroje politického vlivu, za prezidenta Bushe obsadili některé významné pozice na ministerstvu zahraničí i obrany. Nejednalo se sice o přímo kabinetní posty, ale i tak získali neokonzervativci mnohem lepší přístup k rozhodovacím procesům uvnitř administrativy.

V neposlední řadě je možné také zmínit samotný charakter neokonzervativního programu. Ten totiž vychází z premisy, která není nijak revoluční a se kterou jen těžko bude někdo nesouhlasit. Neokonzervativci mají za to, že v zahraniční politice má exekutiva dva hlavní úkoly, ochranu Spojených států a snahu o šíření amerických ideálů, které jsou přínosem pro celý svět. Samozřejmě, že prostředky zvolené k provedení těchto úkolů už jsou předmětem naprosto jiné debaty. Je třeba si nicméně uvědomit, že neokonzervativci představili americké politické scéně projekt s cíli, se kterými nebyl problém se ztotožnit, v období, kdy po teroristických útocích bylo možné zvažovat i prostředky, které se do té doby zdály nemyslitelné.

---

¹⁸² FISHER, Louis: *Deciding ...*, s. 396.

7. Závěr

Republikánská zahraniční politika prodělala v období mezi roky 1994 a 2003 dramatický vývoj. Díky tomu, že republikáni od roku 2001 kontrolovali Bílý dům, tento vývoj zásadně ovlivnil celkovou podobu americké zahraniční politiky, zejména v období reakce na teroristické útoky z 11. září.

Za vlády prezidenta Clintona neexistoval jasně dominantní konzervativní zahraničněpolitický názorový směr. Hlavní vnitrostranický spor probíhal mezi mladší generací republikánů, kteří se do politiky na federální úrovni dostali především díky Konzervativní revoluci v roce 1994, a jejich staršími kolegy, kteří měli zkušenosti s vedením zahraniční politiky během studené války. Zatímco první skupina měla často neoizolacionistické tendence, druhá víceméně nezpochybňovala nutnost amerického zapojení ve světě. Vzhledem k faktu, že v Bílém domě sídlil v tomto období demokrat, soustředili se republikáni právě na kritiku Clintonova způsobu vedení zahraniční politiky. Jejimi hlavními body byla neexistence pevně stanoveného principu kdy použít americkou vojenskou moc a absence jasné formulace priorit pro americkou zahraniční politiku. Dále republikáni Clintonovi vytýkali hlavně příliš kladný vztah k uzavírání mezinárodních smluv a k humanitárním intervencím.

Dominantní pozici při tvorbě americké zahraniční politiky zajistil republikánům George Bush vítězstvím v prezidentských volbách v roce 2000. Ve své předvolební kampani sliboval umírněnou zahraniční politiku, která se jako hlavním kritériem bude řídit americkým národním zájmem. Ostře se vymezil vůči Clintonově idealisticky vedené politice a odmítl použití amerických ozbrojených sil jako nástroje *nation-building*. Složení jeho zahraničněpolitického týmu silně připomínalo administrativu Bushe staršího, čímž Bush mladší pouze posílil očekávání realisticky vedené zahraniční politiky. Během prvních osmi měsíců v úřadě se prezident Bush v podstatě držel svých předvolebních slibů. Nepřišel s žádnou přehnaně ambiciózní iniciativou v oblasti zahraniční politiky, naopak se snažil vyvázat Spojené státy ze závazků, o kterých byl přesvědčen, že nejsou v americkém zájmu.

Teroristické útoky ze září 2001 měly hluboký dopad na americkou společnost i politickou scénu a přivedly Spojené státy do války proti terorismu. Jejich následkem přistoupila Bushova administrativa k vojenské akci v Afghánistánu a jimi ovlivněná byla i Národní bezpečnostní strategie ze září 2002, programové prohlášení, které mělo

za úkol představit základní principy americké zahraniční politiky po 11. září. V tomto dokumentu si USA rezervovaly právo přistoupit k preemptivnímu zásahu proti nepřátelským režimům, deklarovaly podporu demokracie ve světě jako jeden z cílů své zahraniční politiky a kladly důraz na udržování amerických ozbrojených sil na špičkové úrovni. Bezpečnostní strategií je prostoupen motiv neoddělitelnosti amerických ideálů a národních zájmů, což je základní neokonzervativní premisa. Vydáním tohoto dokumentu přijal za své prezident Bush základní neokonzervativní cíle i prostředky, což ukazuje, že v období po 11. září byli neokonzervativci skupinou se zřejmě rozhodujícím vlivem na prezidentovo rozhodování.

Neokonzervativci zřejmě vděčí za nárůst jejich významu několika faktorům. Zahraniční politika nepatřila mezi prioritní oblasti prezidenta Bushe, který nenastupoval do svého úřadu s velkými mezinárodními ambicemi a byl tak více přístupný nejrůznějším zahraničněpolitickým návrhům. V období po 11. září byli neokonzervativci jedinou skupinou, která byla schopná předložit prezidentovi konkrétní plán odpovědi, protože svůj program začali formulovat již delší dobu před teroristickými útoky. Až ty jej ovšem učinily neokonzervativní agendu přijatelnou, neboť jasně ukázaly hrozby a výzvy, kterým Spojené státy budou muset čelit, a to za použití razantních kroků. Fakt, že neokonzervativci obsadili některé důležité posty uvnitř Bushovy administrativy, jim rovněž napomohl ovlivnit proces tvorby americké zahraniční politiky. Důležitou roli hraje i skutečnost, že cíle neokonzervativců, tedy posílení národní bezpečnosti a šíření amerických ideálů, jsou samy o sobě pro americkou politiku spíše tradiční než kontroverzní.

Summary

On September 11, 2001, terrorists attacked the World Trade Center in New York and Pentagon in Washington, killing thousands of Americans. As a result, the United States declared war on terror and subsequently launched military operations in Afghanistan and Iraq. However, the goal of these operations was not only to punish those responsible for the 9/11 atrocities but also to bring democracy to the hitherto blighted region of Middle East. Such an ambitious project was in sharp contrast with foreign policy of President Bush prior to 9/11, when he conducted a “humble” policy in accordance with his campaign promises. This is why the term “Bush revolution” was coined.

This thesis aims to analyze the Republican intraparty debate and the post-9/11 changes American foreign policy underwent. The claim of this thesis is that 9/11 had such a profound impact on America and its politics that it enabled one group within the conservative movement, the neoconservatives, to gain disproportionate influence over the process of foreign policy-making and succeed in implementing their agenda. It is the objective of this thesis to suggest a possible explanation why it was the neoconservatives who stood behind the Bush revolution.

The first part of this thesis offers an overview of main theoretical approaches to American foreign policy and identifies main questions American policymakers have had to address. It then proceeds to a description of main conservative schools of thought: traditionalist, libertarian, paleoconservative and neoconservative. This theoretical introduction, however brief, is necessary for understanding the Republican intraparty debate, the analysis of which follows.

The second chapter is focused on the period 1994-2000 when the Republicans controlled the Congress and their foreign policy was largely a response to Clinton’s approach. The 1994 election, a major GOP victory, ushered in a new generation of lawmakers who were considerably less interested in foreign affairs than their more experienced partisan colleagues. Therefore, the main conservative debate in the 1990s took place between the younger generation with neo-isolationist tendencies and their older counterparts who advocated a continuation of American internationalism. Nevertheless, both these groups agreed on a critique of certain principles of Clinton’s foreign policy, namely legalism, internationalism and humanitarianism. Simultaneously

with these developments, neoconservatives managed to reformulate their program after the end of the Cold War and build a network of think-tanks as a vehicle of their influence.

Next part deals with the 2000 election and the beginning of the Bush presidency. During the campaign, Bush promised a moderate foreign policy that would be based on the pursuit of national interest and he distanced himself from the too idealistic foreign policy of Clinton/Gore. His administration resembled that of his father, which only reinforced expectations of a realist foreign policy, even though some high-level posts were taken by neoconservatives. During the first eight months in office, Bush delivered on his promises and subjected American foreign policy to the criterion of national interest - he pulled the United States out of international agreements he did not find to be in his nation's interest.

The final part describes how 9/11 created something similar to the Cold War consensus, with deference to the judgment of the president. The United States entered the war on terrorism and declared its goals in the *National Security Strategy of 2002*. In this document, the USA identified democratization efforts as its goal and reserved the right to act preemptively, both of which were major neoconservative demands. It also established a link between terrorists and rogue states, which was important especially in regard to the future mission in Iraq. Even though both the strategy and the war in Iraq were met with some conservative criticism, they were embraced by a vast majority of the Republican Party.

Several factors should be mentioned when assessing the neoconservative ascension. First, President Bush did not regard foreign policy as his priority and he did not enter his office with a list of international goals to achieve. This made him more open to different proposals and suggestions. Second, the neoconservatives were the only group who came up with a concrete set of proposals after 9/11. Their agenda had been shaped for some time before the attacks but only the acts of terrorism made the neoconservative plan, deemed by many as controversial, acceptable. Third, the fact that neoconservatives assumed fairly important posts within the administration helped them shape decision-making process in their favor. And finally, it is essential that neoconservative goals, i.e. protecting America and spreading its ideals, are quite traditional on their own. It is the means suggested to achieve those goals that are controversial, but 9/11 made even the previously unthinkable feasible.

Seznam použitých pramenů a literatury

Literatura

ANANIEVA, Elena: *Foreign Policy Debates in the U.S.*, International Affairs (Moscow), Vol.50, No.1 (2004), s. 8-16.

Anticipatory Defense in the War on Terror – Interview with Condoleezza Rice, New Perspectives Quarterly, Vol.19, No.4 (Fall 2002), http://www.digitalnpq.org/archive/2002_fall/rice.html [cit. 2.3.2008].

BAKER, James A. III: *The Right Way to Change a Regime*, The New York Times, Aug 25, 2002, s. 9.

BARRY, Tom and LOBE, Jim: *The Men Who Stole the Show*, Foreign Policy in Focus, Special Report #18, October 2002, <http://www.fpif.org/pdf/papers/SRmen.pdf> [cit. 1.2.2008].

BOOT, Max: *Neocons*, Foreign Policy, Issue 140 (Jan/Feb 2004), s. 20-28.

BROOKS, Stephen G. a WOHLFORTH, William C.: *American Primacy in Perspective*, Foreign Affairs, Vol.81, Issue 4 (Jul/Aug 2002), s. 20-33.

CEASER, James W. a DiSALVO, Daniel: *A New GOP*, Public Interest, Issue 157 (Fall 2004), s. 3-17.

CONTINETTI, Matthew: *The Peace Party vs. the Power Party*, The Weekly Standard, Vol.12, Issue 16, s. 17-24.

DAALDER, Ivo H. a LINDSAY, James M.: *America Unbound: The Bush Revolution in Foreign Policy*, Hoboken (John Wiley & Sons, 2005).

DAALDER, Ivo H., LINDSAY, James M. a STEINBERG, James B.: *The Bush National Security Strategy: An Evaluation*, The Brookings Institution Policy Brief #109, http://www.brookings.edu/papers/2002/10defense_daalder.aspx [cit. 30.1.2008].

DOHERTY, Carroll J.: *In Senate, Contract Proposals Survive in Altered Forms*, Congressional Quarterly Weekly Report, Vol.53, Issue 12 (Mar 25, 1995), s. 878-879.

DOHERTY, Carroll J.: *New Generation Challenges Established Orthodoxy*, Congressional Quarterly Weekly Report, Vol.54, Issue 5 (Feb 3, 1996), s. 306-308.

DUNN, David: *Opposition to Atlanticism in US Politics: The Impact of the Debate on American Foreign Policy*, NATO Research Report 1996, www.nato.int/acad/fellow/94-96/dunn/home.htm, [cit. 9.4.2008].

FIRESTONE, David a MITCHELL, Alison: *The 2000 Campaign: The Overview; In Hot Debate, Bush and McCain Collide Over Campaign's Tactics*, New York Times, February 16, 2000, s. 1.

FISHER, Louis: *Deciding on War Against Iraq: Institutional Failures*, Political Science Quarterly, Vol. 118, No. 3 (Fall 2003), s. 389-410.

GADDIS, John L.: *A Grand Strategy of Transformation*, Foreign Policy, Issue 133 (Nov/Oct 2002), s. 50-53.

HAGEL, Chuck: *A Republican Foreign Policy*, Foreign Affairs, Vol.83, No.4 (July/August 2004), s. 64-76.

HALPER, Steven and CLARKE, Jonathan: *America Alone: The Neo-Conservatives and the Global Order*, Cambridge University Press (Cambridge, 2004)

HUNTINGTON, Samuel: *The Lonely Superpower*, Foreign Affairs, Vol.78, No.2 (March/April 1999), s. 35-49.

IKENBERRY, John: *American Grand Strategy in the Age of Terror*, Vol.43, No.4 (Winter 2001/2002), s. 19-34.

KAGAN, Robert: *Power and Weakness*, Policy Review, Issue 113 (Jun/Jul 2002), s. 3-28.

KIRSCHTEN, Dick: *Mixed Signals*, National Journal, Vol.27, Issue 21 (May 27, 1995), s. 1274.

KRAUTHAMMER, Charles: *The Unipolar Moment*, Foreign Affairs, Vol.70, Issue 1, s. 23-33.

KRAUTHAMMER, Charles: *A World Imagined*, The New Republic, March 15, 1999, s. 22-25.

KRAUTHAMMER, Charles: *The Unipolar Moment Revisited*, National Interest, Issue 70 (Winter 2002/2003), s. 5-17.

KRISTOL, Irving: *The Neoconservative Persuasion: What It Was and What It Is*, Weekly Standard, Vol.8, Issue 47 (August 25, 2003), s. 23-25.

KURLANTZICK, Joshua: *After the Bush Doctrine*. New Republic, Vol.234, Issue 5 (Feb 13, 2006), s. 19-23.

LEFFLER, Mervyn P.: *9/11 and the Past and the Future of American Foreign Policy*, International Affairs, Vol.79, No.5, s. 1045-1063.

MANDELBAUM, Michael: *Foreign Policy as Social Work*, Foreign Affairs, Vol.75, No.1 (January/February 1996), s. 16-32.

MEAD, Walter Russel: *Power, Terror, Peace and War: America's Grand Strategy in a World at Risk*, Knopf Publishing Group (New York, 2004)

MURAVCHIK, Joshua: *The Bush Manifesto*, Commentary, Vol.114, Issue 5 (Dec 2002), s. 23-30.

MURAVCHIK, Joshua: *The Imperative of American Leadership: A Challenge to Neo-Isolationism*, American Enterprise Institute (Washington, DC, 1996).

NYE, Joseph: *The New Rome Meets the New Barbarians*, The Economist, Vol.362, Issue 8265, s. 23-25.

PODHORETZ, Norman: *Neoconservatism: A Eulogy*, Commentary, Vol.101, Issue 3 (Mar 1996), s. 19-27.

PODHORETZ, Norman: *Strange Bedfellows: A Guide to the New Foreign-Policy Debates*, Commentary, Vol.108, Issue 5 (Dec 1999), s. 19-31.

RICE, Condoleezza: *Promoting the National Interest*, Foreign Affairs, Vol.79, No.1 (January/February 2000), s. 45-62.

SELDEN, Zachary: *Neoconservatives & American Mainstream*, Policy Review, Issue 124 (April/May 2004), s. 29-39.

SCHMITT, Eric: *Iraq Is Defiant as G.O.P. Leader Opposes Attack*, The New York Times (Aug 9, 2002), s. 6.

SCOTT, James A. (ed.): *After the End: Making U.S. Foreign Policy in the Post-Cold War World*, Duke University Press (Durham, NC, 1998).

SCOWCROFT, Brent: *Don't Attack Saddam*, The Wall Street Journal (Aug 15, 2002), s. A12.

STELZER, Irwin (ed.): *Neoconservatism*, Atlantic (London, 2004).

THE ECONOMIST: *Old Friends and New*, Vol.363, Issue 8275 (Jun 1, 2002), s. 28.

THE ECONOMIST: *On His High Horse*, Vol.365, Issue 8298 (Nov 9, 2001), s. 25-27.

THE ECONOMIST: *The Internationalists*. Vol.334, Issue 7905 (March 11, 1995), s. 32.

TUCKER, Robert W. et al.: *One Year On: Power, Purpose and Strategy in American Foreign Policy*, National Interest, Issue 69 (Fall 2002), s. 5-34.

WALT, Stephen M.: *Two Cheers for Clinton's Foreign Policy*, Foreign Affairs, Vol.79, Issue 2 (Mar/Apr 2000), s. 63-79.

WILL, George: *The End of Our Holiday From History*, The Washington Post, Sept 11, 2001, s. A27.

WOHLFORTH, William C.: *The Stability of a Unipolar World*, International Security, Vol.24, No.1 (Summer 1999), s. 5-41.

WOLFOWITZ, Paul D.: *Clinton's First Year*, Foreign Affairs, Vol.73, Issue 1 (Jan/Feb 1994), s. 28-43.

ZOELLICK, Robert B.: *A Republican Foreign Policy*, Foreign Affairs, Vol.79, No.1 (January/February 2000), s. 63-78.

Prameny

A Balance of Power That Favors Freedom, Wriston Lecture at the Manhattan Institute for Policy Research, October 1, 2002, <http://www.manhattan-institute.org/html/wl2002.htm> [cit. 1.2.2008].

Colin Powell's Press Briefing Aboard Aircraft en Route to Cairo, Egypt, February 23, 2001. <http://www.state.gov/secretary/former/powell/remarks/2001/931.htm> [cit. 23.4.2008].

House Joint Resolution 64 (September 14, 2001): To authorize the use of United States Armed Forces against those responsible for the recent attacks launched against the United States.

http://www.house.gov/ryan/press_releases/2001pressreleases/useofforce91401.html [cit. 23.4.2008].

Interview With Lawrence Eagleburger, Fox News: Fox News Sunday (Aug 18, 2002), transkript dostupný v databázi Factiva [cit. 29.4.2008].

National Intelligence Estimate on Iraq, October 2002 – odtajněné úryvky

http://www.fas.org/irp/congress/2003_cr/h072103.html [cit. 29.4.2008].

První inaugurační projev Williama J. Clintona

<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/presiden/inaug/clinton1.htm> [cit. 9.4.2008].

State of the Union Address, 2002

<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html> [cit. 23.4.2008].

The 1996 Republican Party Platform

www.cnn.com/ALLPOLITICS/1996/conventions/san.diego/facts/gop.platform/platform.all.shtml

[cit. 11.4.2008].

The National Security Strategy of the United States of America, September 2002

<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2002/index.html> [cit. 23.4.2008].

Washingtonův poslední projev ve funkci prezidenta,

<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/washing.htm> [cit. 16.5.2008].